

Nederlands Fotomuseum

Jaarverslag 2024

Inhoudsopgave

Deel 1 Bestuursverslag	P 2–39
Voorwoord	P 2
1. Presentaties en Publieksbereik	P 4
2. Collectie en Actieplan	P 13
3. Marketing en communicatie	P 24
4. Bedrijfsvoering	P 29
5. Verkorte jaarrekening 2024	P 38
Deel 2 Verslag van de Raad van Toezicht	P 40–43
Deel 3 Bijlagen	P 44–47

Deel 1 Bestuursverslag

Voorwoord: Onderweg

Ook een reis van duizend mijl begint met één eerste stap, luidt een oud gezegde. Voor het Nederlands Fotomuseum was 2024 het jaar waarin we zo'n eerste stap zetten, richting ons nieuwe onderkomen: pakhuis Santos. Het was een jaar dat in het teken stond van 'onderweg'. Onderweg in de breedste zin van het woord.

2024 is het verhaal van een museum in transitie. Van de zorgvuldige voorbereidingen van de verhuizing naar het nieuwe gebouw en de logistieke uitdagingen die daarbij horen tot de eerste contouren van wat komen gaat. Maar bovenal is het een verhaal over de mensen die deze reis mogelijk maken: medewerkers, vrijwilligers, toezichhouders, financiers en natuurlijk onze bezoekers.

'Onderweg zijn' betekent meer dan alleen de fysieke verhuizing naar het monumentale Santos. Het staat symbool voor de transformatie die ons museum doormaakt. Terwijl de vertrouwde omgeving langzaam wijzigt – begin december sloot een gedeelte van het huidige museum – ontstaan nieuwe mogelijkheden. In de tussenuimte tussen vertrek en aankomst grepen we de kans om onze visie aan te scherpen, de interne cultuur onder de loep te nemen en waar nodig verbeteringen aan te brengen, innovatieve tentoonstellingsconcepten te ontwikkelen en de fundamenten te leggen voor een fotografiemuseum van de toekomst.

Op onze weg naar pakhuis Santos worden voorbereidingen getroffen voor de inrichting van het gebouw, met een nieuw duurzaam depot, maar ook een plek waar het publiek letterlijk achter de schermen kan kijken. Dit weerspiegelt onze ambitie om de band met onze bezoekers verder te versterken en hen deelgenoot te maken van ons werk en onze Collectie. Zo wordt het publiek nog meer betrokken bij wat we doen.

En terwijl we bezig waren met de inrichting van ons nieuwe huis, begonnen we ook al met het inpakken van de Collectie. Om te beginnen met het ompakken van de uiterst fragiele glasnegatieven, zodat deze voorbereid zijn op transport. Daarnaast ging ons zogeheten Actieteam Collecties door met het inhalen van achterstanden op gebied van registratie en digitalisering, waar we in 2021 mee begonnen zijn. Er zijn weer flinke stappen gezet, onder meer met het archief van Vincent Mentzel. In deze periode bleef het museum geopend voor publiek.

We begonnen het jaar met de tentoonstelling *Onderweg* van Ad van Denderen. Daarna volgden de grote zaaltentoonstellingen *I wish there was colour, I wish there was sound*, van Andrea Stultiens rond het werk van collectiefotograaf Paul Julien en tot slot *Je moest eens weten*, van Çiğdem Yüksel. Alle drie toonden visuele verhalen die ertoe doen. Onze *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* was te zien tot en met 15 december.

We beperkten ons niet tot onze museummuren. In lijn met onze ambitie onze Collectie dichterbij mensen te brengen, organiseerden we dit jaar weer pop-up-tentoonstellingen op Rotterdam-Zuid. Ook namen we deel aan het project Museum Murals, een initiatief van het Mauritshuis. Kunstenaar Dalal Mitwally maakte twee indrukwekkende murals in Rotterdam-West, geïnspireerd door beelden uit de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Deze initiatieven onderstrepen dat we een museum willen zijn dat midden in de samenleving staat.

De reis die we maken zou onmogelijk zijn zonder de toewijding van onze medewerkers, vrijwilligers en toezichhouders. Hun flexibiliteit en inzet in deze dynamische periode verdienen alle lof. We zijn ook dankbaar voor de bijdrage van onze subsidiegevers en andere financiële partners – zonder deze begunstigers zouden wij niet kunnen. Bovendien dank ik onze bezoekers voor hun interesse in en betrokkenheid bij ons museum.

Terwijl we vooruitkijken naar 2025, het jaar waarin we thuis hopen te komen in Santos, zijn we dankbaar voor alle stappen die we in 2024 hebben gezet. Dit jaarverslag vertelt het verhaal van die reis – een verhaal van verandering, verwachting en vooruitgang. Het laat zien hoe we in deze transitieperiode trouw blijven aan onze kernopdracht: het waken over het Nederlands fotografisch erfgoed en dit toegankelijk maken voor het publiek in al zijn verscheidenheid. En hoe we tegelijkertijd bouwen aan een nieuwe toekomst.

Birgit Donker
Directeur-bestuurder Nederlands Fotomuseum

1. Presentaties en Publieksbereik

Een jaar vol nieuwe stappen en verbindingen

Het Nederlands Fotomuseum programmeerde in 2024 binnen en buiten zijn muren. Er waren naast de vaste tentoonstelling *De Eregalerij van de Nederlandse fotografie* zes wisseltentoonstellingen. Bovendien trokken we erop uit. We ontvingen 49.389 bezoekers in het museum en 2.400 buiten de museummuren. Het aantal bezoekers in educatieverband was 8.177.

In 2024 hebben we op verschillende vlakken opnieuw een stap vooruit kunnen maken in ons publieksbereik. We hebben wederom het publiek buiten onze muren weten te bereiken met onze estafette pop-up van de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Zo waren we zichtbaar op unieke locaties in Rotterdam-Zuid zoals Natuurlijk Online (een Marokkaanse delicatesseszaak), het Dockhuis (een literair café) en House of Urban Arts. Deze inspanningen resulteerden in het bereiken van 2.400 mensen die we als een nieuw publiek en als een belangrijke uitbreiding van onze community beschouwen.

Een van de hoogtepunten dit jaar was de organisatie van een zomeravond met als thema *mode en identiteit*. Tijdens deze avond kregen bezoekers op een toegankelijke manier inzicht in hoe mode niet alleen identiteit weerspiegelt, maar ook de beeldvorming beïnvloedt. Daarnaast bouwden

we voort op het succes van onze themaroutes door de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* waarbij steeds tien beelden op basis van een thema aangeboden worden. Naast de eerder geproduceerde routes *Sporen van het slavernijverleden* en *Wie zijn de vrouwen van de Eregalerij?* introduceerden we dit jaar twee nieuwe routes:

- *Een Steen in de Maas*, waarin bezoekers de geschiedenis en ontwikkeling van de Rotterdamse Maas door een fotografisch oogpunt ontdekken.
- *De Camera als Wapen*, een route die laat zien hoe de camera als middel voor maatschappelijke betrokkenheid wordt ingezet, zowel vroeger als nu.

Ook onze vrijwilligers stonden dit jaar centraal. We organiseerden koffieochtenden met wisselende thema's om kennis te delen en de betrokkenheid met het museum te vergroten.

Daarnaast bereidden we ons intensief voor op de verhuizing naar ons nieuwe onderkomen in pakhuis Santos. Op 16 december sloten we de deuren van de *Eregalerij van de Nederlandse Fotografie* en bouwden we een tijdelijke nieuwe ingang en educatiestudio in de Westvleugel van het museum. Met deze inspanningen hebben we opnieuw laten zien dat het Nederlands Fotomuseum niet alleen een plek is waar verhalen verteld worden, maar ook waar verbinding en vernieuwing centraal staan.

Opening Museum Murals © Fatih Sevinç

Focus op doelgroepen in 2024

Het museum heeft in 2024 opnieuw geïnvesteerd in het bereiken van vier publieksdoelgroepen gebaseerd op het Rotterdamse Culturele Doelgroepenmodel:

- nieuwsgierige toekomstgrijpers
- flanerende plezierzoekers
- sociale cultuurhoppers
- lokale vrijetijdsgenietters.

Met een divers en prikkelend programma heeft het museum deze groepen betrokken bij de wereld van fotografie en visuele cultuur, gericht op hun specifieke interesses en leefwerelden en gebruikmakend van de mediakanalen die deze doelgroepen gebruiken.

Een hoogtepunt binnen dit programma was de workshop *Fotogeheimen*, die in de schoolvakanties meerdere malen volledig uitverkocht was. Deze interactieve en toegankelijke workshop gaf gezinnen en jonge bezoekers een kijkje achter de schermen van fotografie en nodigde hen uit om zelf creatief aan de slag te gaan.

Daarnaast trok de tentoonstelling *Je moest eens weten* van fotograaf en beeldend kunstenaar Çiğdem Yüksel veel belangstelling. Met haar scherpe en intieme blik op identiteit en maatschappelijke thema's wist Yüksel een breed publiek aan te spreken.

Ook de tentoonstelling *I wish there was colour, I wish there was sound* van Andrea Stultiens vormde een belangrijke toevoeging aan het jaarprogramma. De expositie, die een dialoog tussen beeld en geluid verkende, werd versterkt door een inhoudelijk symposium. Dit evenement bracht professionals, studenten en geïnteresseerden samen om de grenzen van fotografie en audiovisuele kunst te bespreken en te verkennen.

Community Management

Middels diverse rondleidingen, bijeenkomsten en evenementen creëerde het museum een plek waar ontmoeting, dialoog en gedeelde ervaringen centraal stonden. Community management draait niet alleen om het tonen van fotografie maar om het bouwen van duurzame relaties met diverse gemeenschappen. Het museum slaagde erin

gemiddeld meer dan 400 bezoekers per activiteit te bereiken, met een totaalbereik van ruim 5.200 deelnemers via community-georiënteerde evenementen en activiteiten.

Tentoonstellingen als ontmoetingsplaats

De tentoonstelling *Je moest eens weten* van Çiğdem Yüksel bood een indringende blik op thema's als identiteit en maatschappelijke verandering, wat zorgde voor grote betrokkenheid van bezoekers. Rond de tentoonstelling werden rondleidingen georganiseerd in het Turks om beter aan te sluiten bij de belevingswereld van een breder en diverser publiek. Dit zorgde voor een toegankelijke en inclusieve ervaring, waarbij bezoekers met verschillende achtergronden zich gehoord en vertegenwoordigd voelden in het museum.

Museum Murals

Een bijzonder hoogtepunt was de opening van de twee Museum Murals van kunstenaar Dalal Mitwally in oktober. Deze monumentale muurschilderingen brachten historische fotografie tot leven en versterkten de verbinding tussen kunstenaar, gemeenschappen en de thema's van het museum. Geïnspireerd op foto's van Violette Cornelius en Bertien van Manen nodigde het werk uit tot een kritische reflectie op identiteit en de rol van fotografie in het vormen van perspectieven. Als onderdeel van het nationale project Museum Murals (een initiatief dat gelanceerd werd door het Mauritshuis ter ere van het 200-jarig bestaan en mogelijk gemaakt is door de VriendenLoterij) liet dit initiatief zien hoe kunst letterlijk en figuurlijk dicht bij de mensen kan worden gebracht en werd het een krachtig symbool van samenwerking en creativiteit.

Met een gemiddeld bereik van meer dan 400 bezoekers per activiteit, biedt het Nederlands Fotomuseum meer dan een plek om fotografie te bewonderen. Het fungeert als een platform waar gemeenschappen samenkomen, verhalen gedeeld worden en maatschappelijke thema's besproken worden. Deze activiteiten tonen aan hoe kunst niet alleen inspireert, maar ook verbindt en discussie stimuleert.

Wisseltentoonstellingen

Onderweg – Ad van Denderen (t/m 20 mei 2024)

De tentoonstelling *Onderweg* riep veel reacties op van bezoekers, zoals bleek uit de twee vrijwel volgeschreven gastenboeken. Met name op de uitgebreid getoonde foto-serie *Go No Go* vielen veel betrokken reacties te lezen betreffende het lot van vluchtelingen en de schokkende herhaling van de geschiedenis als het gaat om de behandeling van immigranten. Het Nederlands Fotomuseum sprak in een korte tekst op zaal zijn medeleven uit met de vele burgerslachtoffers als gevolg van de oorlog tussen Israël en Palestina.

De tentoonstelling reisde in aangepaste vorm door naar Slot Zeist in Van Denderens geboorteplaats Zeist onder de titel *Back Home* en naar *Visa pour l'Image* in Perpignan, Frankrijk, waar Van Denderen eregast was en tweehonderdduizend bezoekers kennismaakten met zijn werk. De Franse krant *Libération* plaatste hierover een lovende recensie.

This One Is For You Serra – Monica Nouwens (15 december 2023 t/m 15 september 2024)

De video-installatie van Monica Nouwens zorgde, mede door de indringende soundscape, voor een intense visuele ervaring. De bezoekers konden, vrij rondlopend door het werk, vanuit verschillende posities kijken en luisteren. Met een aaneenschakeling van korte videofragmenten en stills in twee tegenoverliggende, groot formaat projecties maakte de immersieve ruimte op velen grote indruk. Voor Nouwens zelf, die er steeds op uit is onze blik op verschillende *communities* te verrijken, betekende de realisatie van de expositie een nieuwe stap in haar werk.

I wish there was colour, I wish there was sound – Andrea Stultiens (31 mei t/m 15 september 2024)

Andrea Stultiens, kunstenaar en onderzoeker, bestudeert sinds 2012 hoe het werk van Paul Julien bijgedragen heeft aan de beeldvorming over Afrika in de twintigste eeuw. De foto's die Julien in Afrika maakte, zijn onlosmakelijk verbonden aan de koloniale verhoudingen en de machtsstructuren die daarbij hoorden. In de tentoonstelling geeft Stultiens samen met vele betrokkenen in Afrika en haar diaspora, aanvullende en alternatieve perspectieven op deze beeldvorming. Het Nederlands Fotomuseum beheert het archief van Julien sinds 2001. Het museum vindt het belangrijk om een activatie zoals deze te tonen om een kritische houding met de Collectie te stimuleren. Ook als dat betekent dat de bevraagde beelden schuren met de huidige inzichten.

Bij de tentoonstelling verscheen een publicatie *I wish there was color, I wish there was sound*. Dit was het negende deel in de serie fotoboeken van het Nederlands Fotomuseum.

Het boek, samengesteld in samenwerking met uitgeverij Jap Sam Books, verscheen ter gelegenheid van de gelijknamige tentoonstelling die van 31 mei tot en met 14 september 2024 in het museum te zien was. De vormgeving werd verzorgd door de multidisciplinaire ontwerpstudio Kummer & Herrman (nu LMNOP). De publicatie is een belangrijke aanvulling op het Paul Julien foto-archief, dat deel uitmaakt van de Collectie van het Nederlands Fotomuseum.

Andrea Stultiens © CyAnn Pourier

Je moest eens weten. De eerste generatie vrouwen uit Turkije in Nederland – Çiğdem Yüksel (27 september 2024 t/m 25 mei 2025)

Vanaf eind jaren zestig kwamen de eerste vrouwen uit Turkije naar Nederland om hier een nieuw leven op te bouwen. In Nederlandse beeldbanken en archieven vond fotograaf Çiğdem Yüksel geen foto's die recht doen aan deze eerste generatie, zoals haar oma. Er bleek in Nederland geen collectie of archief dat representatief is voor hun rol in de Nederlandse (vrouwen)geschiedenis. Daarom maakte Çiğdem Yüksel een publicatie en een gelijknamige tentoonstelling over 22 vrouwen van deze generatie. Ze tekende hun verhalen op, verzamelde foto's uit hun familiealbums en maakte fotoportretten van ze. Onder het weinig bestaande beeldmateriaal is het boek *Vrouwen* te gast uit 1979, van de in 2024 overleden documentaire fotograaf Bertien van Manen. Foto's hieruit werden aan de tentoonstelling en het gelijknamige boek toegevoegd als eerbetoon aan Bertien van Manen. Onderdeel van de tentoonstelling was een door affect lab gemaakte interactieve installatie waarmee bezoekers kennismaakten met de doorwerking van vooroordelen in Kunstmatige Intelligentie. Voor de zaalteksten was Turks de tweede taal. Met Çiğdem Yüksel koos het Nederlands Fotomuseum voor een betrokken maker en een tentoonstelling die een positieve bijdrage levert aan het maatschappelijke debat over migratie. Het museum richt zich op inclusieve presentaties en wil het Nederlands fotografisch erfgoed in de volle breedte laten zien en verzamelen. De tentoonstelling kwam tot stand in nauwe samenwerking met het documentaire productiebedrijf Prospektor en de Stichting Bertien van Manen.

© Maarten Nauw

© Maarten Nauw

Steenbergen Stipendium (15 oktober t/m 8 december 2024)

Jaarlijks organiseert het Nederlands Fotomuseum in samenwerking met de Stichting Steenbergen het Steenbergen Stipendium. Dit jaar werd de zeventiende en laatste editie gepresenteerd. Voor deze editie hebben juryvoorzitter Merel Bem en juryleden Vincent van Velsen en Juul Hondius, vijf genomineerden van vier verschillende academies geselecteerd. Dit jaar was Andrea Bonderup (Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Den Haag) met het werk *In the softness of the belly...* de winnaar. Zij ontving een stimuleringsprijs van 5.000 euro. Naast de juryprijs was er een publieksprijs; deze ging naar Davide Sartori (Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten, Den Haag) met zijn serie *The shape of our eyes, other things I wouldn't know*. De overige genomineerden waren: Daan Hollander (Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, Utrecht), Vera Pluer (Willem de Kooning Academie, Rotterdam) en Miles Matsui Schleifer (Gerit Rietveld Academie, Amsterdam).

Het bestuur van de Steenbergen Stichting heeft besloten na deze editie te stoppen met de prijs. Het Nederlands Fotomuseum gaat in een andere vorm door met het opsporen en programmeren van aanstormend talent. Met de kunstacademies is een eerste verkenning geweest in welke vorm dit zou kunnen.

Winnaars Steenbergen Stipendium (Linkerfoto: Davide Sartori en rechterfoto: Andrea Bonderup)

WOMXN. Meer dan een muze – Sebiha Öztaş (8 maart 2023 t/m 25 mei 2025)

Aan dit project werkten 23 vrouwen uit Rotterdam mee. Het merendeel van deze vrouwen had het museum nooit bezocht. WOMXN is geïnitieerd naar een idee van Handan Aydin. En het is uitgevoerd door fotograaf Sebiha Öztaş. Waar vrouwen in musea veelal het onderwerp zijn van een kunstwerk als muze, draait het project WOMXN het juist om: vrouwen hebben de regie gekregen. Hoe zien zij zichzelf? Hoe willen zij geportretteerd worden? Wat is relevant in hun ogen? Voor dit project selecteerden Sebiha Öztaş en Handan Aydin vrouwen op basis van hun uitstraling en hun bijdrage aan de gemeenschap in Rotterdam. De titel van het project onderstreept de inclusiviteit door allen te verwelkomen die zich als vrouw identificeren.

NN JINC Stage © Ricardo van den Berg

Educatie

Het Nederlands Fotomuseum biedt een breed scala aan educatieve programma's voor bezoekers van 4 tot 104 jaar. Deze programma's richten zich op primair, voortgezet, speciaal en middelbaar onderwijs, evenals hoger onderwijs en buitenschoolse activiteiten. Met een combinatie van workshops en interactieve rondleidingen, draagt het museum bij aan het verdiepen van kennis en het stimuleren van creativiteit. Een belangrijke methode binnen de rondleidingen is de Visual Thinking Strategy, die deelnemers uitnodigt om actief te kijken naar foto's en hun ideeën te delen. Dit jaar hebben 8.177 leerlingen deelgenomen aan de educatieve programma's van het museum. Dat is in vergelijking tot 2023 een stijging van 81,7 procent.

Om de toegankelijkheid van het educatieve aanbod te vergroten, is de educatieafdeling overgestapt op een digitaal boekingssysteem van CM.com. Dit ticketingsysteem wordt door het museum al gebruikt voor de reguliere online ticketverkoop. Dankzij dit systeem kunnen alle educatieve programma's eenvoudig op de website worden geraadpleegd en direct online worden geboekt. Dit heeft niet alleen de zichtbaarheid van het aanbod verbeterd, maar ook geleid tot een bredere betrokkenheid van scholen en andere instellingen.

Daarnaast heeft het museum zich aangesloten bij het Netwerk Film en Media Educatie Rotterdam. Samen met partners zoals IFFR, LantarenVenster, Digital Playground, Watch That Sound, SKVR en KCR wordt binnen dit netwerk

gewerkt aan het afstemmen van aanbod en het delen van expertise. In oktober organiseerde het netwerk een docentendag, waar docenten uit de regio Rotterdam werden geïnformeerd over het beschikbare film- en media educatieaanbod door middel van korte, interactieve workshops.

Met deze inspanningen blijft het Nederlands Fotomuseum bouwen aan een sterk educatief fundament, dat jong en oud verbindt door fotografie en media.

NN JINC Stage © Ricardo van den Berg

Talentontwikkeling

NFMx GLRx IFFR

In het kader van het jaarlijks terugkerende programma met het Grafisch Lyceum en het International Film Festival Rotterdam (IFFR) heeft het Nederlands Fotomuseum dit jaar wederom een klas van het Grafisch Lyceum mogen ontvangen. Tijdens dit programma werden 50 studenten begeleid bij het maken van hun eigen werken, die vervolgens werden tentoongesteld in de educatieve studio.

Het programma startte met rondleidingen door het museum, waarbij de studenten inspiratie opdeden uit de Collectie en de gepresenteerde thema's. Nadat hun werken waren gerealiseerd, bezochten zij klassikaal het museum om hun eigen expositie te bekijken. Daarnaast kregen zij de mogelijkheid om hun tentoonstelling op zelfgekozen dagen nogmaals te bezoeken, samen met twee door hen zelf uitgenodigde gasten.

Dit initiatief onderstreept de inzet van het Nederlands Fotomuseum om jong talent te ondersteunen en een platform te bieden voor creatieve ontwikkeling en vormt een waardevolle samenwerking met zowel het Grafisch Lyceum als IFFR.

Primair Onderwijs

In 2024 verwelkomde het Nederlands Fotomuseum groepen leerlingen uit het primair onderwijs voor diverse workshops zoals Feest – Partytjie hou – Party – Partido, Fotogeheimen en rondleidingen door tijdelijke tentoonstellingen.

Kinderboekenweek

Tijdens de Kinderboekenweek (2 t/m 13 oktober) werden de rollen omgedraaid: leerlingen werden gidsen van het museum en gaven hun eigen 'droomtoer'. Geïnspireerd door het thema *Lekker Eigenwijs!* en het boek *Het begint met een droom* van Babs Gons, werd de workshop *Op Eigen Wijze!* ontwikkeld in samenwerking met erfgoedcoalitie IK in 010. In totaal namen zes klassen met 190 leerlingen uit groep 5 t/m 7 deel aan de Kinderboekenweek activiteit.

In het museum onderzochten de leerlingen de verhalen achter de mensen op de foto's in de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Geïnspireerd door het boek *Het begint met een droom* van Babs Gons, waarin 20 vrouwen hun dromen delen, gingen de leerlingen ook op zoek naar de dromen van de mensen op de foto's én naar hun eigen dromen. Met behulp van een zelf ingevuld werkboekje, presenteerden zij hun droomtoer door het museum.

Cultuurtraject – KCR

In 2024 nam het Nederlands Fotomuseum deel aan het Cultuurtraject in samenwerking met KCR met het programma Feest – Partytjie – Party – Partido. Negen groepen, met in totaal 203 leerlingen, volgden deze workshop uit groep 5 en 6. Tijdens de workshop verkenden de leerlingen het thema 'feest' door middel van fotografie.

In deze workshop staat feestvieren in verschillende culturen centraal waardoor de leerlingen hun nieuwsgierigheid vergroten naar andere culturen. Daarnaast wordt begrip en verbinding gecreëerd naar andere culturen en wordt creativiteit gestimuleerd. De leerlingen onderzochten thema's

zoals identiteit, diversiteit, tradities en wereldburgerchap. Met elkaar gingen ze in gesprek over feestvieren, beeld en creëerden ze gezamenlijk een echte feestfoto.

Westland Cultuurweb

In samenwerking met Kunstpracht en Westland Cultuurweb heeft het Nederlands Fotomuseum in 2024 de workshop *Fotogeheimen* verzorgd voor 29 klassen, waaraan 700 leerlingen hebben deelgenomen. Deze workshop bood een unieke kennismaking met het museum en de wereld van fotografie, waarbij zowel erfgoed als creativiteit centraal stonden.

De workshop bestond uit twee delen:

In het eerste deel namen de leerlingen de rol aan van curator of conservator. Ze ontdekten hoe tentoonstellingen tot stand komen en waarom het bewaren van foto's zo belangrijk is. Deze inzichten boden een waardevolle blik achter de schermen van het museum.

In het tweede deel gingen de leerlingen praktisch aan de slag met één van de oudste fotografische processen: cyanotypie. Zonder gebruik van een camera creëerden ze hun eigen blauwdrukken, waarbij ze zowel de techniek als hun eigen creativiteit verkenden.

Met Fotogeheimen leerden de leerlingen niet alleen over fotografie en cultureel erfgoed, maar ontwikkelden ze ook hun creatieve en analytische vaardigheden. Het programma is een prachtig voorbeeld van hoe we jongeren op een toegankelijke en inspirerende manier kunnen verbinden met de wereld van fotografie.

Voortgezet Onderwijs: Creatieve en Reflectieve Workshops in 2024

Ook in 2024 bood het Nederlands Fotomuseum een educatief programma voor het voortgezet onderwijs, waarin workshops als *Straatfotografie*, *Portretfotografie* en *Ik ben, dus ik zie* centraal stonden. Deze programma's waren gericht op het ontwikkelen van fotografische vaardigheden en het stimuleren van reflectie op identiteit en beeldvorming.

- **Straatfotografie:** Leerlingen stapten in de rol van straatfotograaf door na een introductie over de geschiedenis en technische aspecten zelf de straat op te gaan. De resultaten werden gezamenlijk besproken, waardoor leerlingen leerden om kritisch naar hun eigen én elkaars werk te kijken.
- **Portretfotografie:** In deze workshop verkenden leerlingen de kunst van het portret. Na een presentatie over de geschiedenis van portretfotografie en een technische uitleg, maakten ze portretten van elkaar. Deze werden vervolgens samen geanalyseerd, met aandacht voor compositie en expressie.
- **Ik ben, dus ik zie:** Deze workshop legde de nadruk op identiteit en imago. Leerlingen onderzochten hoe hun eigen perspectief en identiteit vooroordelen kunnen beïnvloeden. Het hoogtepunt was het maken van een

uniek zelfportret dat hen representeert zonder dat ze zelf zichtbaar zijn, wat leidde tot creatieve en persoonlijke resultaten.

Met deze workshops bood het museum jongeren niet alleen een praktische kennismaking met fotografie, maar ook een waardevolle reflectie op zichzelf en hun omgeving, passend bij onze missie om via fotografie te verbinden en te inspireren.

JINC Bliksemstage: Inspirerende beroeporiëntatie voor Rotterdamse VMBO-leerlingen

In samenwerking met JINC organiseerde het Nederlands Fotomuseum in 2024 zeven Bliksemstage-dagen, waaraan 416 Rotterdamse VMBO leerlingen deelnamen. Deze dagen stonden volledig in het teken van beroeporiëntatie en boden leerlingen de kans om op een interactieve manier kennis te maken met het brede scala aan beroepen binnen een museum.

Tijdens de Bliksemstage volgden de leerlingen een gevarieerd programma. Ze namen deel aan een workshop portretfotografie, kregen een rondleiding door de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* en gingen aan de slag met de nieuwe opdracht *Beroepentocht*. Hierbij onderzochten ze beroepen die zij afgebeeld zagen op iconische foto's, zoals die van rapper Tupac Shakur van Dana Lixenberg, voetballers Johan Crujff en teamgenoten van Paul Huf, en een mijnwerker vastgelegd door Nico Jesse. Ze reflecteerden op deze beroepen door er één te kiezen dat hen aansprak, en één dat hen juist minder aantrok, waarna ze hun keuzes aan elkaar presenteerden.

Met deze inspirerende en interactieve aanpak gaven we jongeren niet alleen een uniek kijkje achter de schermen van een museum, maar boden we hen ook waardevolle inzichten in loopbaanmogelijkheden. De Bliksemstage-dagen waren mogelijk dankzij de steun van onze corporate partner Nationale-Nederlanden, waarmee we samen bijdroegen aan de toekomst van jonge Rotterdammers.

Vrijwilligers

Het Nederlands Fotomuseum heeft veertig enthousiaste vrijwilligers die dagelijks de bezoekers verwelkomen en wegwijs maken in het museum. Daarnaast geven de vrijwilligers informatie over de tentoonstellingen en beantwoorden zij vragen van het publiek. Om de vrijwilligers goed te informeren, krijgen zij voorafgaand aan iedere nieuwe tentoonstelling een rondleiding van de curator en/of de exposerende fotografen. Hierdoor kunnen de vrijwilligers bezoekers gemakkelijk van aanvullende informatie voorzien en vragen over de tentoonstelling beantwoorden. Door de inzet van de vrijwilligers krijgen bezoekers een gastvrij welkom en hebben zij de mogelijkheid om direct in contact te staan met medewerkers van het museum.

Dit jaar zijn er voor het eerst speciale koffieochtenden georganiseerd voor de vrijwilligers. Elke drie maanden is een bijeenkomst gehouden waarbij de vrijwilligers bijvoorbeeld een presentatie kregen over ons nieuwe onderkomen pakhuis Santos, ideeën en feedback konden geven, en een gezellig moment hadden om met elkaar koffie te drinken. Hierdoor worden de vrijwilligers betrokken bij de lopende zaken in het museum en op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen rondom de verhuizing.

Naast het ontvangen van het publiek zijn er ook vrijwilligers die zich inzetten voor evenementen. Zo helpen zij tijdens openingen van tentoonstellingen of andere evenementen met de ontvangst en bij de garderobe. Daarnaast ondersteunen vrijwilligers bij taken rondom de verhuizing, zoals de bibliotheek waar zij helpen boeken te sorteren en kwetsbare boeken te voorzien van inleggers.

Activiteiten en evenementen

Museumnacht010 (2 maart 2024)

Creativiteit en Beleving in het Nederlands Fotomuseum Tijdens Museumnacht010 verwelkomde het Nederlands Fotomuseum bijna 800 bezoekers voor een avond vol creativiteit en beleving. Eén van de hoogtepunten was de workshop blauwdrukken, waar bezoekers een tote bag konden bedrukken volgens de cyanotypie technologie, een afdruk maken zonder camera. De populariteit van deze activiteit, die gepaard ging met lange rijen enthousiaste deelnemers, inspireerde ons om deze workshop op te nemen in ons educatieprogramma tijdens schoolvakanties. De avond bood daarnaast een gevarieerd programma met flietsrondeleidingen door onze tentoonstellingen en livemuziek waarop volop werd gedanst. Met deze combinatie van activiteiten wisten we een breed publiek te betrekken en een energieke, creatieve sfeer neer te zetten, passend bij de missie van het museum.

Eregalerij PLUS/ XL

De Eregalerij PLUS is een talkshow waarbij we dieper ingaan op onze vaste tentoonstelling *de Eregalerij van de Nederlandse fotografie*. Tijdens deze gesprekken belichten we specifieke thema's en beelden uit de Eregalerij en bieden we ruimte voor reflectie en discussie. Voor de laatste edities van het jaar is de talkshow verder ontwikkeld tot Eregalerij XL. Hiermee konden we diepgaande gesprekken faciliteren door meerdere sprekers uit te nodigen, ieder met hun eigen expertise. In plaats van één specifieke foto, werd een breder thema uit de Eregalerij besproken.

De Kunst van het Portretteren Ari Versluis en Ellie Uyttenbroek (18 februari 2024)

In februari stond het iconische werk *Good Morning Berlin* van Ari Versluis en Ellie Uyttenbroek centraal tijdens de Eregalerij PLUS. Het gesprek bood een bijzondere inkijk in het proces van het ontdekken van gelijkenissen en het samenwerken met de geportretteerden. Hoe scout je iemand, hoe stap je op hen af met het verzoek om hen in een studio te fotograferen, en wat geef je hen terug na de fotoshoot? Deze reflectie belichtte de unieke dynamiek tussen fotograaf en geportretteerde en gaf bezoekers een nieuw perspectief op de verhalen achter de beelden in onze Eregalerij.

Museumnacht © Michael Kooren

Objectiviteit Bestaat Niet Ad van Denderen, Sakir Khader en Nicole Robbers (12 mei 2024)

Tijdens deze editie van de Eregalerij XL stond de stelling "Objectiviteit bestaat niet" centraal. Fotograaf Ad van Denderen, te zien met zijn overzichtstentoonstelling *Onderweg* in het Nederlands Fotomuseum, ging samen met Zilveren Camera 2023-winnaar Sakir Khader en beeldredacteur Nicole Robbers in gesprek over de grenzen van objectiviteit in fotografie. Hoe creëer je als fotograaf werk zonder een standpunt in te nemen, en hoe verschilt dit bij oorlogsfotografie, documentairefotografie en journalistieke fotografie? Nicole Robbers, beeldredacteur bij NRC, gaf daarnaast een inkijkje in de keuzes die gemaakt worden voordat een foto wordt gepubliceerd in een krant. Dit inhoudelijk rijke gesprek bood bezoekers inzicht in de ethische en praktische overwegingen van de hedendaagse fotografie.

Archiveren met een open blik Çiğdem Yüksel, Hans Gremmen en Loes van Harrevelt (8 december 2024)

Op zondag 8 december vond de laatste editie van de Eregalerij XL in Las Palmas plaats. Onder leiding van Marc Prüst gingen Çiğdem Yüksel, Hans Gremmen en Loes van Harrevelt met elkaar en het publiek in gesprek. Zo'n 24 deelnemers woonden deze middag bij en luisterden naar een inspirerend debat over verschillende invalshoeken binnen de Eregalerij.

De Eregalerij PLUS en XL blijven beide een waardevol platform om de diepgang en relevantie van onze vaste tentoonstelling te versterken en onze bezoekers actief te betrekken bij de verhalen achter de fotografie.

Avondopenstelling: Een viering van cultuur, muziek en fotografie (28 juni 2024)

Tijdens een bijzondere avondopenstelling deze zomer verwelkomde het Nederlands Fotomuseum negentig bezoekers. De avond stond in het teken van zomerse sferen, verbinding en creativiteit. DJ Selwyn de Wind zorgde voor een muzikale omlijsting met Caribische klanken, terwijl heerlijke hapjes en een liveoptreden van de Kaapverdische band Rabasa de avond een unieke sfeer gaven.

Daarnaast was er een rijk programma waarin fotografie, mode en persoonlijke verhalen centraal stonden. Bezoekers konden deelnemen aan een fotografie-workshop of een bezoek brengen aan de pop-up shop van Dress For Success. Hoogtepunten van de avond waren de mode-show van ontwerper Amina Hussein Ali – Krachtvrouwen Oude-Westen en de mogelijkheid om een portret te laten maken door fotograaf Ferdows Faghir, die zijn traditionele Afghaanse box-camera meebracht en zo een authentieke fotografische ervaring creëerde.

Deze avondopenstelling illustreerde hoe het museum niet alleen een plek is voor tentoonstellingen, maar ook een levendige ontmoetingsplek waar fotografie, cultuur en gemeenschap samenkomen.

2. Collectie en Actieplan

Collectietotaal: 6.335.855 objecten

Geregistreerd 2024: 649.163 objecten

Registratiegraad: 47,4%

Passief geconserveerd (nieuwe verpakking gekregen) 2024: 187.554 objecten

Inleiding

Het Nederlands Fotomuseum onderscheidt zich van andere Nederlandse fotomusea met zijn rijke Collectie van het Nederlands visuele erfgoed. Het museum beheert een collectie van ca. 6,5 miljoen objecten, van negentiende-eeuwse glasnegatieven gemaakt door amateurfotografen, tot hedendaags werk gecreëerd in het eigen depot door Jaya Pelupessy.

Sinds 2021 werkt een speciaal Actieteam Collecties aan een inhaalslag op het gebied van verpakken, registreren en digitaliseren van de Collectie. Eind 2023 is met de toezichthouder op het project, de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed, overeengekomen om het project met drie jaar te verlengen, tot en met 2028. Wegens de aanstaande verhuizing van het museum én de Collectie naar een nieuw gebouw met duurzaam depot is meer tijd nodig. Ook zijn de beoogde doelen in samenwerking aangepast. Al deze afspraken zijn vastgelegd in een addendum op het originele projectplan, dat vanaf 2024 van kracht is geworden.

In 2024 zijn de teams Collecties en Actieteam Collecties gestart met het voorbereiden van de Collectie op de verhuizing. De meest kwetsbare objecten, onder meer de glasnegatieven, worden goed verpakt voor transport. Aanwinsten die nog niet kast-klaar waren, worden anders verpakt en gelijktijdig beter in kaart gebracht. De in het verleden omgepakte Collectie wordt per doos op standplaats en conditie gecontroleerd.

Intussen is hard gewerkt aan het ontwerpen van de nieuwe depotruimtes in pakhuis Santos. Na een zorgvuldig proces is een partij geselecteerd voor de kastenrichting. De bouw ging in december 2024 van start. In Santos worden het depot, de Collectie en de werkzaamheden aan de Collectie zichtbaar gemaakt voor het publiek. Iedere drie maanden zijn schatten te zien, die in materieel en inhoudelijk opzicht illustreren hoe omvangrijk en veelzijdig de Collectie is. De achtergronden worden uitgelegd in tekst en audiovisuele publieksbegeleiding en het is mogelijk om door verschillende ramen een blik in depot en ateliers te werpen. In 2024 zijn de eerste voorbereidingen voor deze presentaties getroffen.

Om de Collectie in de toekomst goed te kunnen blijven beheren en de digitale beelden en bijbehorende metadata toegankelijk te maken voor publiek, onderzoekers en collega-instellingen, werd in 2024 hard doorgevoerd aan de migratie van de huidige verouderde

Digitaal beschikbaar gemaakt 2024: 322.736 objecten

Digitaliseringsgraad: 26,9 %

Aantal uitgaande bruiklenen: 0 objecten

Aantal licenties verstrekt voor gebruik beeld: 202

beheersystemen naar het nieuwe Axiell Collections. Dit proces zal naar verwachting in het tweede kwartaal van 2025 worden afgerond.

Uitbreiding Collectie

Vanwege de aanstaande verhuizing van het museum, is voor 2024 en 2025 een aanwinsten- en bruikleenstop afgekondigd. De aankopen voor de Collectie, met steun van het Mondriaan Fonds en de Collectors Council, gaan wel door. Ook werden enkele kleine uitzonderingen gemaakt op basis van bestaande afspraken.

Het museum ontving in 2024 diverse schenkingen van afdrucken, als aanvulling op de in beheer zijnde archieven, zoals van Ger Dekkers, Evert van Ojen, Richard Tepe, Steef Zoetmulder en Sanne Sannes. Daarnaast werden enkele vintage afdrucken van kinderportretten van André Bogaerts geschonken.

Een map met negatieven en een album amicorum van Willy Auping werd aan de Collectie geschonken. Willy Auping was in 1934-1935 een leerling aan de Joodse kunstnijverheidsschool, de Reimann Schule, in Berlijn. Later werd hij directeur van het Kröller Müllermuseum. Het museum breidt hiermee de thematische deelcollectie over buitenlandse kunst- en fotografieonderwijs, verder uit. Het album amicorum omvat afdrucken van medeleerlingen fotografie (Nico Zomer) en diverse tekeningen.

Aan het onlangs in ontvangst genomen archief van Robert de Hartogh werd een geordend archief van documentatie en bewijs exemplaren toegevoegd.

Videotheek, Rotterdam (1983) © Vincent Mentzel

Aankopen

Andrea Stultiens

Het Nederlands Fotomuseum heeft vier werken van Andrea Stultiens aangekocht, die waren te zien in haar tentoonstelling *I wish there was colour, I wish there was sound* (31 mei – 15 september 2024).

Het betreft één collage met de titel *dr. Paul Julien* en drie kleurenafdrukken: *Warriors*, *Motives* en *Initiates Quest*. Na de tentoonstelling verwierf het museum nog enkele andere werken uit het project.

Het Nederlands Fotomuseum beheert het archief van Paul Julien sinds 2001. Hij reisde tussen 1932 en 1962 zo'n vijftien keer naar verschillende landen in Afrika. Het was een tijd waarin Afrika nog grotendeels gekoloniseerd was door West-Europese landen.

Paul Julien gebruikte racistische onderzoeksmethodes die schuren met de huidige inzichten. Het museum vindt het belangrijk om een activatie zoals deze door Andrea Stultiens te tonen om een kritische houding met de Collectie te stimuleren.

Digitale collage van foto's gemaakt, respectievelijk, in 1935 door Paul Julien met een man in Gaoua, Opper Volta, en door Andrea Stultiens in 2015 samen met een muzikant van 'Kika Troupe' uit Oeganda. Collage, Andrea Stultiens

Hans Wilschut

Een jaar na de aankoop van het Rotterdamse Rijksmonument pakhuis Santos, legde fotograaf Hans Wilschut het gerenoveerde pakhuis vast. Het resultaat is een serie foto's die het monumentale gebouw in al zijn glorie laat schitteren. De renovatie en de opbouw van twee verdiepingen is uitgevoerd door architectenteam WDJARCHITECTEN (Rotterdam) en RENNER HAINKE WIRTH ZIRN ARCHITEKTEN (Hamburg). De restauratie realisatie werd uitgevoerd door Burgy Bouwbedrijf uit Leiden.

Fotograaf Hans Wilschut maakte een prachtige fotoserie van pakhuis Santos. Het Nederlands Fotomuseum verwierf een drietal afdrukken van ca. 150 cm breed en drie kleinere drukken van 56 cm hoog. Daarnaast werden afspraken gemaakt over het bewaren van het gehele project in de vorm van kleinere archivale prints en gebruik van een aantal foto's door het Nederlands Fotomuseum en de architecten. Wilschut blijft de bouw volgen en zal het project nog verder uitbreiden.

Santos © Studio Hans Wilschut

Een foto van Carel van Hees over een campagneposter van het Nederlands Fotomuseum © Nederlands Fotomuseum

Johan van der Keuken

Het Nederlands Fotomuseum verwierft twee unieke series uit het oeuvre van de vermaarde fotograaf/cineast Johan van der Keuken (1938–2001). De foto's waren nog in bezit van zijn weduwe, Noshka van der Lely, en haar partner Willem van Zoetendaal. Het gaat om tientallen originele bariet-afdrukken uit de serie *Wij zijn 17*: portretten die Johan van der Keuken in 1955 maakte van leeftijdsgenoten en om de originele dummy van het boek *Sommières* dat Van der Keuken in 1961 maakte na een verblijf in deze Zuid-Franse stad.

Met zijn fotoboeken *Wij zijn 17* en *Paris Mortel* verwierf Johan van der Keuken midden vorige eeuw nationale en internationale bekendheid. Niet alleen de foto's in *Wij zijn 17* maakten indruk, ook de manier waarop hij deze publicatie had vormgegeven. En dat als zeventienjarige. Als een van de eerste fotografen ondervroeg hij het medium fotografie door ook met film te werken. Zijn fotografie is opgenomen in de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* (een portret uit *Wij zijn 17*) en was de afgelopen jaren te zien in het Nederlands Fotomuseum en in *Jeu de Paume* in Parijs.

De beelden uit de serie *Sommières* laten vooral de *Sommiérois* – de inwoners van de stad – zien, die hij vastlegde met de voor hem kenmerkende empathische blik. Het werk van Johan van der Keuken past in de traditie van de naoorlogse humanistische fotografie en film in Nederland. Zijn beelden zijn altijd heel precies en uitgekaderd. Aanvankelijk was hij in Nederland vooral bekend als cineast, maar de laatste jaren even zo zeer als betrokken fotograaf.

Noshka van der Lely en Willem van Zoetendaal vertrouwden de werken aan het museum toe (deels als aankoop en deels als schenking) omdat zij dit als de ideale plek zien om erover te waken. Het museum beschikt immers over een

gespecialiseerd depot en medewerkers, zodat het kwetsbare werk in optimale condities kan worden bewaard. In 2019 gaven zij het museum het archief van Johan van der Keuken in beheer, dat bestaat uit negatieven, dia's en teksten. "Het Nederlands Fotomuseum wordt met deze twee series originele afdrukken nog meer een 'thuis' voor Johans fotoarchief", zeggen Noshka van der Lely en Willem van Zoetendaal.

Johan van der Keuken besteedde altijd veel aandacht aan het zien en hoe zich dat vertaalt in het medium fotografie. Birgit Donker, directeur van het Nederlands Fotomuseum: "Voor de Collectie van het museum is dit een prachtige aanwinst en deze verwerving bevestigt onze functie als schatbewakers van het Nederlands fotografisch erfgoed. Vintage-afdrukken zijn het artistieke eindresultaat van de werkwijze van de fotograaf. Dat geldt in het bijzonder voor Johan van der Keuken, die experimenteerde met uitsneden, series en gelaagdheid van het beeld. Daarom vormt deze verwerving een cruciale aanvulling op zijn negatieven-archief, dat al eerder aan ons werd toevertrouwd."

Carel van Hees

Het Nederlands Fotomuseum kocht een foto aan van de fotograaf Carel van Hees. Het betreft een prachtig portret van de bokser Cor Eversteijn. Samen met enkele eerder verworven posters, stickers en sjablonen, geschonken door de straatkunstenaar Jimmy Granti, waarin hij het betreffende portret verwerkte, vormt dit een mooie aanvulling op de Collectie van het museum. Het spanningsveld tussen het origineel en het eindeloze hergebruik van het beeld is een van de kenmerkende aspecten van de fotografie.

Amateurfotografie

Binnen het Actieplan zijn in 2024 meerdere archieven van amateurfotografen verwerkt. Met het oog op de collectieverhuizing in 2025 krijgt het verantwoord verpakken van glasnegatieven prioriteit. Waar mogelijk worden deze na ompakken meteen op hoge resolutie gedigitaliseerd en vervolgens geregistreerd. Omdat digitalisering sneller gaat dan verpakken van de glasnegatieven, zijn in 2024 ook enkele kleine amateur-glasarchieven gedigitaliseerd die in het verleden al zijn verpakt. Zo zijn begin 2024 de glasnegatieven uit het archief van Adriaan Friesendorp gedigitaliseerd en aan de beschrijvingen in de beeldbank toegevoegd. De glasplaten uit het archief van de familie Tutein Nolthenius zijn door het Actieplan team gereinigd, gedigitaliseerd en vervolgens geregistreerd.

Het archief van de familie Tutein Nolthenius werd in 1997 aan het toenmalige Nederlands Fotoarchief (nfa) aangeboden. Het bestaat uit 627 glasnegatieven en -diapositieven en 99 nitraatnegatieven. Met name de aanwezigheid van een fotoreproductie van een tekening van Van Gogh, uit de collectie van het Kröller-Müller museum, trok de aandacht. Verder bestaat het archief uit beelden van het platte-landsleven, maar bevat het ook vele ongedwongen inlijjes in het familielevens van de fotograaf.

De negatieven dateren van 1896 tot en met 1945. Het is dan ook zo goed als zeker dat de negatieven zijn gemaakt door meerdere generaties uit de familie Tutein Nolthenius. Het oudste gedeelte is, gezien de datering en onderwerpen, gefotografeerd door Julius Hendrik, een Amsterdamse bankier. Van zijn kleinzoon T.N. (Han) Tutein Nolthenius is ook bekend dat hij fotografeerde. Han fotografeerde zeer waarschijnlijk in de jaren dertig de reproducties van de schilderijen van zijn vrouw Saar van Heukelom, maar ook de beelden van het platteland en de natuur.

Onderzoek

Het onderzoek naar Violette Cornelius werd in 2024 door de conservator voortgezet. Het onderzoek resulteert in een boek en tentoonstelling in najaar van 2026.

Twee vrouwen bekijken prenten (z.j.) © familie Tutein Nolthenius

Collectiefoto's op locatie

Het Nederlands Fotomuseum heeft gedurende 2024 en 2025 een bruikleenstop voor fysieke foto's ingevoerd vanwege de verhuizing van het museum.

Een uitzondering hierop vormen een bruikleen van foto's aan het Rijksmuseum voor de tentoonstelling *American Photography* en de bruikleen van stukken voor de tentoonstelling over Ed van der Elsken in hetzelfde museum.

Zowel in- als uitgaande bruiklenen worden voorbereid door een registrator en/of conservator en fotorestauratoren, die conditierapporten opstellen. Zij begeleiden tevens de installatie van bruiklenen.

Het museum leverde digitaal foto's voor een presentatie over de geschiedenis van natuurfotografie aan een nieuw bezoekerscentrum voor natuurfotografie van Pixlife aan de Brouwersdam: <https://pixlife.nl/expositie/>

In samenwerking met verzorgingscentrum De Meijboom, het NIOD en de erven werd een presentatie over fotograaf Marius Meijboom voorbereid en een plaquette ter nagedachtenis aan deze fotograaf op IJburg in Amsterdam onthuld. Naar aanleiding hiervan werd een groot aantal digitale scans gemaakt van het nog grotendeels onontsloten archief.

Een aantal foto's van Ed van der Elsken maakte deel uit van de groepstentoonstelling *Les Liaisons Désireuses. Over lust, verleiding en verlangen*. Deze was te zien van 26 mei tot en met 13 oktober 2024 in kasteel d'Ursel in Antwerpen. Hiervoor werden nieuwe afdrukken vervaardigd en in bruikleen gegeven.

Foto's van Robert de Hartogh en Peter Martens maakten deel uit van de kleine tentoonstelling *40 jaar Zomercarnaval* in Kunsthal Rotterdam. Deze presentatie markeerde het veertigjarig jubileum van één van de grootste en meest uitbundige vieringen in Nederland en was te zien van 13 juli t/m 13 oktober 2024.

Het Nederlands Fotomuseum leverde een bijdrage aan de fototentoonstellingen in de in 2024 geopende zes doorzonwoningen in het Openluchtmuseum in Arnhem. In een aantal doorzonwoningen zijn fototentoonstellingen te bezoeken over de zo typische doorzonwoning met foto's van Dolf Kruger en Kors van Bennekom.

In Utrecht was de tentoonstelling *De Mix Nederland | Sisterhood - a modern perspective on feminism* te zien met werk van fotograaf Esther Kroon (1966-1992) en nieuw werk van Tatiana Stoute (1987) & Atlynn Vrolijk (1984), beter bekend als Vilain & Gai.

Aan het Natuurmuseum Rotterdam werd een kleine bruikleen beschikbaar gesteld voor de tentoonstelling: *Passie voor vogels - over vroege vogelaars, vindingrijkheid en veldonderzoek*, met foto's van Jan Pieter Strijbos en F.P.J. Kooijmans.

Depot

Op technisch gebied is het depot in Las Palmas in 2024 niet helemaal storingsvrij geweest. Gelukkig zijn alle storings succesvol verholpen, maar feit blijft dat de klimaatinstallatie in Las Palmas op zijn laatste benen loopt.

Voor het depot in Santos is na een uitvoerig selectieproces gekozen voor Bruynzeel als partner bij de inrichting.

Conservering en restauratie

2024 was een belangrijk jaar voor het restauratieatelier, omdat dit het begin markeerde van de voorbereidingen voor de collectieverhuizing naar de nieuwe locatie in pakhuis Santos. Hierdoor moesten de prioriteiten worden aangepast. Er is gekozen voor die projecten die gericht zijn op de veiligste mogelijke omstandigheden voor het verhuizen van de objecten.

Vanuit diverse teams werd gewerkt aan de multidisciplinaire taak van het opnieuw verpakken van de meest waardevolle en kwetsbare objecten, evenals de grootformaat foto's. Daarnaast behandelden en stabiliseerden we objecten uit de Collectie. In totaal werden 866 objecten behandeld en opnieuw verpakt, zoals werk van Sanne Sannes, Lucebert, Richard Tepe, Çigdem Yüksel (*A New Beginning* en *The Game*), Johan van der Keuken (de nieuw verworven aanwinst rond *Wij zijn 17* en *Sommières*), Koos Breukel (*Cosmetic View*), Bertien van Manen (*Vrouwen te gast*) en Robert de Hartogh (*Kijkboek over gastarbeid*).

Verder richt het restauratieatelier zich op het stabiliseren van de meest kwetsbare objecten zoals gebroken glasnegatieven en -positieven, waaronder autochromen, collodium en droge gelatine glasplaten.

Daarnaast behandelt de fotorestaurator in het kader van het Actieplan 1.027 foto's en voerden ze samen met de depotbeheerder en twee behoudsmedewerkers 6.345 conditiecontroles uit in de hele Collectie. Het restauratieatelier zorgde voor de ontwikkeling en verbetering van protocollen en gaf training aan collega's van het Actieplan.

Tot slot bereidde het restauratieatelier foto's voor uit de Collectie voor de tentoonstelling van Andrea Stultiens *I wish there was colour, I wish there was sound* en voor de Schatkamer van de *Eregalerij*. Daarnaast werd in samenwerking met het Rijksmuseum een bruikleen van vier portretten voorbereid voor de tentoonstelling *American Photography*.

Beeldgebruik in publicaties

In 2024 werden 202 licenties verstrekt voor gebruik van foto's in publicaties, tentoonstellingen, tv-programma's en andere uitingen. Hieronder een aantal van de 48 boeken waaraan een bijdrage werd geleverd en het vermelden waard zijn:

- Lin Jaldati Eberhard Rebling, *Lied van verzet*, de vertaling van de oorspronkelijk in het Duits verschenen autobiografie van de Amsterdamse Lientje Brilleslijper

N.V. Keramische Industrie Fris (1953) © Jaap d'Oliveira

en de Duitser Eberhard Rebling. Boom 2024

Foto's van Dop Heins

- Boek bij CD-box: *Q65 The Life We Live - Anthology 1965-2000*. Foto's Bob van Dam
- Gerry Badger, *Best Face Forward. Some Thoughts on the Portrait Photograph*. Prestel 2024. Zelfportret van Katharina Behrend
- Vico Olling, *Willem van Boxtel, Big Willem. Autobiografie van de voormalig president van de Hells Angels* Amsterdam Holland. Lux 2024. Foto's van Peter Martens en Ed van der Elsken
- Elwin Hendrikse Saskia Asser, *Pioniers. Fotografie door vrouwen*, Nai010 Uitgevers/Publishers 2024. Foto's van Violette Cornelius en Ata Kandó

Afdrukkenverkoop

In 2024 werden 94 afdrukken verkocht. De nieuwe webwinkel werd ingericht en deze werd operationeel in juni.

Voor kantoren van Deloitte werden afdrukken gedrukt. Voor hun filiaal in Den Haag maakten we tien foto's en voor het filiaal op Schiphol werden twaalf toepasselijke foto's gekozen.

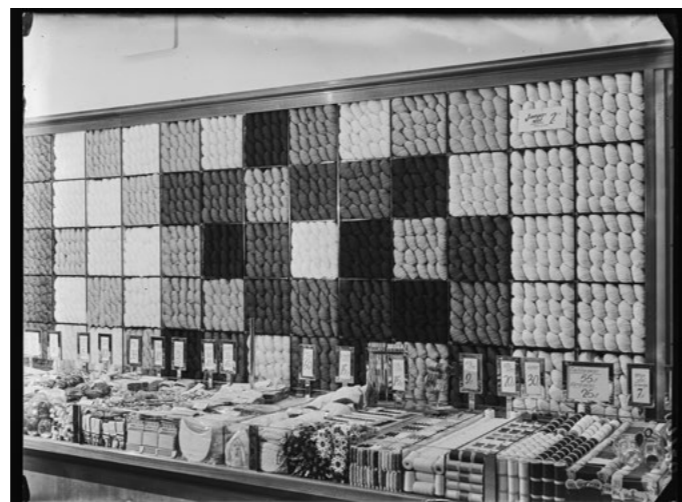
Registratie en conservering

In het Actieplan addendum zijn de registratiejaardoelen voor 2024 en 2025 naar beneden bijgesteld, vanwege de voorbereiding op en uitvoering van de collectieverhuizing naar het nieuwe onderkomen van het museum in pakhuis Santos. De doelstelling voor 2024 was daarom verlaagd naar 75 procent van het reguliere jaardoel. Dit is een juiste inschatting geweest, want het doel is met circa 20.000 objecten overschreden. Inmiddels zijn binnen het Actieplan meer dan 2,2 miljoen objecten beschreven.

In 2024 zijn enorme stappen gezet in de registratie van het archief van Vincent Mentzel, met ca. 600.000 objecten een van de meest omvangrijke in de Collectie. Naar verwachting wordt de registratie van dit archief in de loop van 2025 afgerond. Sommige archieven beschreven de registratoren op serieniveau (een beschrijving per filmrol), zoals het archief van Marianne Domnisse of Peter Martens. Glasnegatievenarchieven zoals dat van Cas van Os of Jacob Heimans werden per object beschreven.

Na vertrek van een registrator begin 2024, is ervoor gekozen deze vacature in te vullen met een extra behoudsmedewerker voor het team, vanwege de grote hoeveelheid behoudswerk die de collectieverhuizing met zich meebrengt. De behoudsmedewerkers hebben zich in 2024 gericht op het verantwoord verpakken van glasnegatieven, beter verpakken van onhandig verpakte archieven en het bijwerken van de verwerking van (recente) aanwinsten, alles met het oog op de aanstaande collectieverhuizing. Dit is arbeidsintensief werk. Ter vergelijking: bij het ompakken van glasnegatieven kunnen enkele tientallen glasplaten per dag worden verwerkt, bij kleinbeeld negatieven kunnen dit duizenden stuks per dag zijn. Het resultaat op passieve conservering is dan ook, ondanks uitbreiding van het team, lager uitgevallen dan beoogd.

In 2024 zijn maar liefst tien archieven geheel afgerond, te weten de archieven van Bob van Dam, Marianne Domnisse, Wally Elenbaas, Adriaan Friesendorp, Jaap d'Oliveira, Cas van Os, Maria Toby, P.L. Steenhuizen, de familie Tutein Nolthenius en C.J.A. Wijnaendts. De beschrijvingen en bijbehorende digitale beelden zijn beschikbaar in de

Interieur HEMA, Zwolle (1950) © Jaap d'Oliveira

beeldbank op de website van het museum. In totaal zijn gedurende het Actieplan project inmiddels meer dan 100.000 beschrijvingen aan de beeldbank toegevoegd.

Naast de registratie binnen het Actieplan, zijn in 2024 enkele honderden beschrijvingen gemaakt van objecten die zijn gedigitaliseerd voor tentoonstellingen en publicaties. Het ging om uiteenlopende onderwerpen met werk van diverse fotografen uit de Collectie van het Nederlands Fotomuseum.

Registratie door vrijwilligers

Een vrijwilliger van Team Collecties werkt door aan de verfijning van de registratie van natuurarchieven. Op dit moment beschrijft zij de vogels in het archief van Adolphe Burdet.

	Resultaten 2024	Verwachte groei aantal verwerkte objecten 2024	Toelichting
Passieve conservering	187.554	335.993	Objecten (omgepakt)
Registratie	649.163	629.640	Basisregistraties
Digitalisering	28.912 scans (ca. 322.736 objecten)	17.143 scans (235.830 objecten)	Bij digitalisering tellen we het totale aantal scans, dat kunnen scans zijn van losse objecten of van negatieven met doorgaans 12 tot 36 negatieven
Conditiecontrole	6.345	5.040	Verpakkingen

Er werden dit jaar geen nieuwe archieven opgenomen. Met diverse fotografen en families werd contact onderhouden over het aanbod van archieven.

Negatief vel met inventarisnummer MTO-117, dat in 2024 door het Actieplan is verwerkt. Het beeld van Maria Toby uit de Eregalerij, Agniesebuurt, Rotterdam, is onderdeel van dit vel (nr. 17). © Maria Toby

Schenkingen

Archief Frits J. Rotgans geschonken aan Collectie Nederlands Fotomuseum

Het archief van Frits J. Rotgans (1912 – 1978) is door zijn dochter, Monica Rotgans, geschonken aan het Nederlands Fotomuseum. De schenking omvat zwart-wit en kleuren-negatieven, dia's, vintage prints, contactafdrukken, albums, documentatie en camera's. Rotgans kreeg internationale bekendheid met zijn breedbeeldfoto's die hij maakte met zijn zelfgebouwde camera's in de jaren '50, '60 en '70 van de vorige eeuw. Het museum beheerde het archief al en dit is nu omgezet in een schenking zodat het permanent onderdeel uitmaakt van de Collectie van het Nederlands Fotomuseum. Monica Rotgans wil op deze manier zekerstellen dat het onderdeel blijft van het Nederlands fotografisch erfgoed.

Breedbeeld

Breedbeeldfotografie was Rotgans' specialiteit. Met zijn zelfgebouwde camera's maakte hij de meest uitzonderlijke foto's, vaak vanaf spectaculaire standpunten. Hij liet niet na zichzelf met regelmaat met zijn camera te (laten) vastleggen – selfies avant-la-lettre – met gevoel voor spektakel. Zo zien we Rotgans boven op de Euromast en in een straaljager. De brede beelden van Rotgans passen goed bij zijn onderwerpen: de langgerekte rivier de Rijn, de haven van Rotterdam, de Botlek, Schiphol: je blijft kijken. In de schenking is een aantal unieke zelfgebouwde camera's opgenomen.

Bijzondere fotocollectie van Eleonore Fafié geschonken

Het Nederlands Fotomuseum verwierf dit jaar als schenking een bijzondere collectie van bijna honderd afdrukken uit het bezit van Eleonore Fafié. De overdracht vond plaats in bijzijn van de erfgenamen, Adriaan Monshouwer en de fotograaf Leo Divendal, die bemiddelde bij deze schenking.

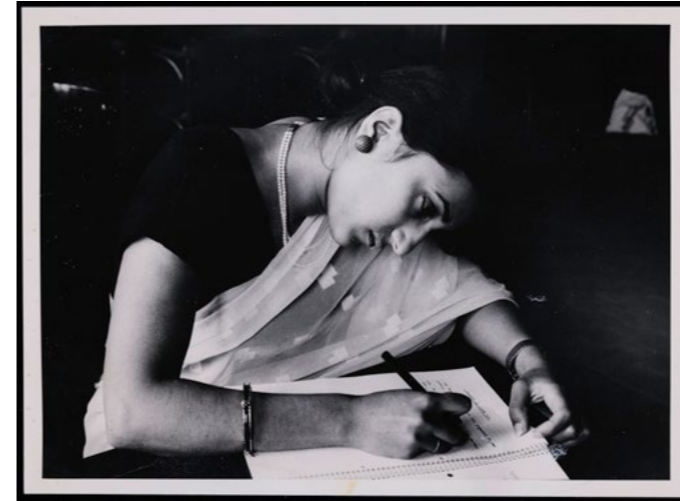
De collectie Fafié bestaat uit een doos gevuld met 65 foto's van overwegend Nederlandse fotografen die in de jaren zeventig en tachtig een hechte band hadden met de Canon Photo Gallery in Amsterdam. Fotografen die onderdeel uitmaken van de collectie zijn onder anderen Paul Blanca, Jutka Rona, Aart Klein, Bertien van Manen, Toon Michiels, Max Natkiel, Marrie Bot, Diana Blok, Ad Windig, Steef Zoetmulder, Marlo Broekmans, Leo Divendal en Catrien Ariens. Daarnaast zijn er losse foto's; in totaal bestaat de schenking uit bijna honderd afdrukken.

Schenking Manfred Heiting

Verzamelaar Manfred Heiting schonk 264 originele afdrukken en een foto-album van Richard Tepe. Het Nederlands Fotomuseum beheert al vele jaren het negatievenarchief van deze fotograaf. Richard Tepe geldt als een van de pioniers van de natuurfotografie. Zijn vroegste foto's dateren van rond 1900. Met zijn grote platencamera lukte het hem vogels vast te leggen. Niet zonder moeite, want hij noemde het fotograferen in de natuur 'jagen met de camera'. Later fotografeerde hij ook stillevens, planten, landschappen en huis- en boerderijdieren.

Schenking Stefan Lalleman

Nadat in 2023 het gehele dia- en negatievenarchief van Robert de Hartogh was overgedragen, ontving het Nederlands Fotomuseum in 2024 een waardevolle aanvulling met documentatie en boeken. Stefan Lalleman heeft Robert de Hartogh lange tijd geholpen met het ordenen en beschrijven van zijn archief. Als afsluiting daarvan heeft hij alle publicaties met foto's van Robert de Hartogh bijeengebracht, geordend en geregistreerd en geschonken aan het Nederlands Fotomuseum. De schenking bestond uit elf verhuisdozen met boeken, tijdschriften en brochures.

Schrijvende vrouw © Eva Besnyó of © Michel Szulc Krzyzanowski

Hiermee heeft het Nederlands Fotomuseum een compleet overzicht van zijn gepubliceerde fotografische werk. Robert de Hartogh was in 1972 getuige van de rassenrellen in de Rotterdamse Afrikaanderwijk. Vanaf dat moment heeft hij ruim drie decennia lang het leven en werk van migranten gefotografeerd.

Schenking Sanne Sannes

De familie van fotograaf Sanne Sannes schonk het Nederlands Fotomuseum opnieuw een prachtige collectie. Ditmaal betreft het de kerncollectie van 841 originele ontwikkelgelatinezilverafdrukken, gemaakt tussen 1962 en 1967. Deze afdrukken zullen over een periode van zeven jaar aan het museum in eigendom worden overgedragen.

Diverse kleinere schenkingen

In 2024 ontving het Nederlands Fotomuseum diverse kleinere schenkingen.

De Collectie werd verrijkt met afdrukken van Peter Martens en negatieven van Esther Kroon. Daarnaast werd het onderzoekarchief aangevuld met vier documentatie-ordners over het werk van Erich Salomon en Bert Buurman.

Bibliotheek

In de bibliotheek is een begin gemaakt met de verhuizing en binnenkort wordt daar de inventarisatie van tijdschriften afgerond. Het boekenbestand wordt ontdaan van driedubbele (soms zelfs meer) exemplaren. Ook worden alle boeken die straks in een open opstelling in Santos komen te staan, gecontroleerd op aanwezigheid van anti-diefstal stickers. Hiervoor heeft zich een aantal vrijwilligers gemeld, die ook als publieksbegeleiders op zaal actief zijn. Vanuit Team Actieplan werkt één medewerker mee aan het opschonen en vindbaar maken van titels in de catalogus en het wegwerken van achterstanden. Niet alles zal voor de verhuizing in de catalogus opgenomen worden, maar het streven is al het aanwezige drukwerk zo te rubriceren dat er op één plek naar gezocht hoeft te worden.

Er is een inventarisatie gemaakt van de hoeveelheden strekkende plankmeters die straks in Santos beschikbaar zijn. Hierbij wordt rekening gehouden met wat in het publiekstoegankelijke deel beschikbaar wordt en de bibliofiele Collectie, die op aanvraag beschikbaar wordt gesteld. Deze laatste categorie boeken wordt ondergebracht in het geklimatiseerde documentendepot.

Tot aan de verhuizing wordt gewerkt aan het op alfabet zetten van de collectie tijdschriften. Met enige regelmaat krijgt de bibliotheek van particulieren de vraag of er interesse is in hun tijdschriftencollectie. Een enkele keer levert dit echte aanwinsten op. De verzameling twintigste-eeuwse Europese en Amerikaanse fotografietijdschriften is hiermee op een hoog niveau komen te staan. Fotograaf Henk Wildschut heeft een aantal van zijn foto-boeken, die nog niet aanwezig waren, aan de bibliotheek geschonken.

Op initiatief van Boudewijn Ridder van RAAF projecten is een aanvraag gedaan bij de stichting Pica voor de Regeling Verbonden digitaal erfgoed om onze bibliotheekdatabase via Linked Open Data verder open te stellen. De aanvraag is gehonoreerd met een bedrag van € 74.986. Hiermee worden extra uren bekostigd om de database verder te verrijken en te koppelen aan bronnen elders.

Frits J. Rotgans met zijn fotocamera op de Euromast, Rotterdam (1960) © Frits J. Rotgans

Dienstverlening

In 2024 is de dienstverlening aan publiek beperkt wegens de aanstaande verhuizing. Wel werden vragen beantwoord die gesteld werden aan de conservator. De vragen varieerden van aanbod van fotografica, collecties, onderzoeksvragen over allerlei fotografie gerelateerde zaken of advies over het beheer van fotocollecties. Voor onderzoekers naar de Wereldcollectie en dienstverlening aan collega's van het Wereldmuseum is regelmatig een uitzondering gemaakt. Onderzoekers konden bij hoge uitzondering onder begeleiding de archieven van Menno Huizinga en Puck Voûte inzien.

Collega's van het Finnish Museum of Photography kwamen op bezoek in het kader van het internationale kennisuitwisselingsprogramma *Europe on the Move*.

Curatorenwerk

De conservator leverde een bijdrage aan de beoordeling van voorstellen of het voeren van gesprekken met fotografen voor de ontwikkeling van het tentoonstellingsprogramma. Daarnaast werden diverse praktische voorbereidingen uitgevoerd op het gebied van bruikleenverkeer en wissels in de *Eregalerij*. Bovendien werkt zij aan de inhoud van de exposities op de tweede en derde verdieping in Santos waar de bezoeker een kijkje achter de schermen van het museum krijgt.

Ordening en selectie © Fatih Sevinc

(Digitale)archiefvorming, ordening en selectie

Team Collecties en Actieplan maakten een begin met de ordening en schoning van het museumarchief. Het historische archief van het restauratieatelier werd geselecteerd, geordend en verpakt. Het digitale archief op Sharepoint werd aangevuld met scans van alle beheers- en aankoopcontracten. Naast de digitalisering van deze documenten werd de collectiebeheersinformatie in de systemen bijgewerkt.

Verhuizing

In de kantoren werd opgeruimd in aanloop naar de verhuizing.

Scholing/bijeenkomsten

- Nederlands Fotogenootschap
- Eindsymposium Architectuur Dichterbij
Op 14 november bezochten meerdere medewerkers uit Team Actieplan de afsluiting van het Architectuur Dichterbij project van Het Nieuwe Instituut.
- Cursus Duurzaam Digitaal Erfgoed – Radboud Universiteit
In het kader van ontwikkeling en voorbereiding op de digitale toekomst, volgde een medewerker de cursus Duurzaam Digitaal Erfgoed van de Radboud Universiteit. Deze cursus heeft zich vooral gericht op Linked Open Data (LOD) en de bijbehorende techniek IIIF. Hoe kan het Nederlands Fotomuseum deze tools gebruiken om *open science*, *open minds* te realiseren? Door open standaarden te gebruiken en data te delen, kunnen musea beter samenwerken met andere instellingen wereldwijd, de (versnipperde) geschiedenis van objecten/deelcollecties reconstrueren en de huidige locatie en staat van hun collectie inzichtelijk maken. Op deze manier kunnen erfgoedinstanties hun collectie beter inbedden in kennisnetwerken en hun zichtbaarheid vergroten.
- Verschillende collega's volgden een cursus Timemanagement
- Netwerkagenda NDE (12 september)
- Afstemmingsoverleg, Museum Hilversum (16 september)
- Curatorsday, Le Bal, Parijs (5 november)

In memoriam

Bertien van Manen
(15 februari 1935 – 26 mei 2024)

'Ik wil net doen of ik een amateur ben, maar ik ben een amateur met een professionele blik.'

Ons bereikte het trieste bericht van het overlijden van Bertien van Manen op 26 mei 2024. Bertien van Manen begon haar carrière als modiefotograaf maar raakte al snel op het spoor van de geëngageerde, documentaire fotografie. Haar grote inspiratiebron was het fotoboek *The Americans* uit 1958 van de Zwitserse fotograaf Robert Frank (1924–2019). Van Manen voelde zich sterk betrokken bij de internationale vrouwenbeweging en fotografeerde samen met fotograaf Catrien Ariëns het kloosterleven van nonnen en de strijd van vrouwen in het door burgeroorlog geteisterde Nicaragua.

Met *Vrouwen te gast*, dat in 1979 verscheen, besteedde zij als eerste fotograaf in Nederland ruim aandacht aan de levens van migrantenvrouwen, die veelal slecht betaald werkten in de vlees-, vis- en textielindustrie. Het onderzoek, de interviews en het schrijven van de teksten deed Van Manen zelf.

Na de val van de Muur in 1989 maakte zij gedurende enkele jaren een aantal reizen naar de voormalige Sovjet-Unie, waar zij het dagelijkse leven bij mensen thuis fotografeerde. Dit resulteerde in het fotoboek *A Hundred Summers, a Hundred Winters* (1994), waarvoor Riszard Kapuscinski de inleiding schreef. De fotoserie markeerde een belangrijke omslag in haar werk. Haar spiegelreflexcamera had zij ingeruild voor een onopvallende, halfautomatische kleinbeeldcamera met ingebouwde flits. Daarmee wist ze haar aanwezigheid als fotograaf te minimaliseren. In Rusland maakte ze vrienden, leerde de Russische taal, verbleef lange tijd bij families thuis en fotografeerde pas toen ze hun vertrouwen had gewonnen. Dat resulteerde in een liefdevolle, soms intieme fotoserie met het karakter van een vriendenalbum. Rode ogen, veroorzaakt door een direct gebruik van de flits en lang gezien als een typisch amateurverschijnsel, werden niet weggevoerd. Zaken die toevallig of per ongeluk in beeld kwamen mochten ook blijven: 'Ik wil net doen of ik een amateur ben, maar ik ben een amateur met een professionele blik', vertelde ze daarover. Het klonk eenvoudig, maar het was revolutionair.

Turkse werknemster van een stomerij, Hoorn (1977) © Bertien van Manen

Het Nederlands Fotomuseum heeft in het verleden verschillende grote tentoonstellingen met het werk van Van Manen georganiseerd en ook fotoseries van haar verworven. Zij is met twee foto's vertegenwoordigd in de *Eregalerij* van de Nederlandse fotografie die permanent in het museum is te zien. Tot en met 25 mei 2025 maakt een deel van de serie *Vrouwen te gast* deel uit van de tentoonstelling *Je moest eens weten* over de eerste generatie vrouwen uit Turkije in Nederland van fotograaf Çiğdem Yüksel in het Nederlands Fotomuseum. Daarbij kwam een nieuwe publicatie uit Bertien van Manen — *I am the only woman there*. Voor beide projecten kon Bertien van Manen nog haar eigen selecties afronden.

In 2024 herzag Bertien haar eigen foto's en teksten om een nieuwe, meer eigentijdse, bewerking van haar eerste werk te maken. Voor *I am the only woman there* actualiseerde ze het boek met nieuw ontdekte foto's uit haar archief en nieuwe teksten, van haarzelf en Kim Knoppers. Het boek werd vormgegeven door Hans Gremmen.

Met het overlijden van Bertien van Manen verliest Nederland een van zijn grootste fotografen, die niet alleen in belangrijke mate vernieuwend was maar die door haar engagement met de wereld (en met name de vrouwenbeweging) als lichtend voorbeeld node zal worden gemist.

3. Marketing en Communicatie

Het aantal bezoekers 49.389, van wie 458 een kijkje in pakhuis Santos namen

Het aantal bezoekers dat deelnam aan community-activiteiten buiten de muren van het museum was 2.400

Het aantal pageviews steeg met bijna 30 procent ten opzichte van 2023

Een jaar met twee missies

Het afgelopen jaar werkte de afdeling Marketing & Communicatie aan twee opdrachten, namelijk het aantrekken van bezoekers naar het Nederlands Fotomuseum in de huidige locatie Las Palmas en het voorbereiden van de heropening van het museum in pakhuis Santos tweede helft van 2025. Dat vroeg om creativiteit en flexibiliteit van alle teamleden en om een tijdelijke uitbreiding van het team met communicatiespecialisten die op projectbasis het team aanvullen.

Het vaste team en het tijdelijke team van specialisten zullen in de loop van 2025 in elkaar geschoven worden zodat één team ontstaat waar alle aandacht op de heropening van het Nederlands Fotomuseum in pakhuis Santos ligt. In mei 2024 is het Marketing & Communicatieteam uitgebreid met een Online Marketeer, die zich volledig gaat richten op het succesvol inzetten van alle voor het museum relevante online mediakanalen.

Het aantal bezoekers op onze huidige locatie lag onder het begrote aantal. Meer musea (zowel in Rotterdam als op nationaal niveau) hebben aangegeven dit jaar minder bezoekers ontvangen te hebben dan verwacht. Een duidelijke reden hiervoor is nog niet vastgesteld maar een eerste analyse geeft aan dat toeristen minder musea bezochten tijdens hun verblijf in Nederland. Daarnaast geldt specifiek voor het Nederlands Fotomuseum dat potentiële bezoekers hun bezoek uitstelden totdat de nieuwe locatie van het museum geopend is.

In 2024 is mede dankzij de bijdrage van communicatie een plan ontwikkeld om het bezoek buiten de muren in heel het land te vergroten. Dit bijzondere cultureel project met de titel Brand Los! is in februari 2025 gehonoreerd door de VriendenLoterij met ruim 500.000 euro.

Strategische Doelstellingen

Dit jaar is ingezet op een optimalisatie van de on- en offlinemediakanalen voor de bezoekerspromotiecampagnes. Dit resulteerde in drie hoofddoelstellingen, te weten:

- De betrokkenheid (in vaktermen, het engagement) van de online bezoekers vergroten. Immers, meer betrokkenheid van bezoekers leidt tot een groter gevoel van

Het online bereik was 891.058 via betaalde campagnes Facebook en Instagram

De groei van onze online communities ging naar 76.301

De gerealiseerde mediawaarde in 2024 van 6.792.342 euro (plus 65 procent ten opzichte van 2023)

verbondenheid en loyaliteit met het museum. We zien hiervan de resultaten terug in gemiddeld meer pagina-bezoeken per unieke bezoeker en een stijging van negen procent van de betrokkenheidsratio tot 76 procent van al onze bezoekers op de website.

- Betere afstemming van de communicatie-uitingen van het Nederlands Fotomuseum op de verschillende doelgroepen om het organisch bereik te vergroten. Het resultaat van deze inspanningen was een groei van achttien procent bereik op Facebook tot 305.130 en op LinkedIn een groei van achttien procent en een gerealiseerd bereik van 137.141.
- Versterking van de merkbekendheid van het Nederlands Fotomuseum. Met het oog op de heropening van het museum tweede helft van 2025, is een goede merkbekendheid essentieel voor een succesvolle heropening. Hiervoor zijn de contacten met nationale en internationale journalisten aangehaald en geïntensiveerd.

Campagnes uitgelicht

Onderweg – Ad van Denderen (30 sept 2023 t/m 20 mei 2024)

De overzichtstentoonstelling *Onderweg* van documentaire fotograaf Ad van Denderen, raakte aan nog steeds actuele onderwerpen als migratie en racisme. De talkshow *Eregalerij XL* die op 12 mei plaatsvond, was gekoppeld aan de tentoonstelling en had als thema *Objectiviteit bestaat niet!* Gasten waren naast Ad van Denderen, Zilveren Camera-winnaar Sakir Khader en fotoredacteur Nicole Robbers; gespreksleider was Marc Prüst. Hiervoor is een Facebook evenement aangemaakt waar een online campagne op gevoerd is om bezoekers voor het evenement te werven. Dit resulteerde in een levendige zaal waar een divers publiek het programma bijwoonde.

Wie zijn de vrouwen van de Eregalerij? (februari/ maart)

De themaroute *Wie zijn de vrouwen van de Eregalerij* werd op Internationale Vrouwendag (8 maart) gelanceerd. Het thema van dit jaar was Inspire Inclusion, wat naadloos aansluit op de waarden van het Nederlands Fotomuseum. Met een postercampagne in Rotterdam, aangevuld met een online advertentiecampagne via de DPG

Campagne 'Wie zijn de vrouwen van de Eregalerij van de Nederlandse fotografie?' (2024)

Mediakanalen, werden bijna 5.000 clicks gerealiseerd. Om een nieuwe doelgroep aan te spreken passend bij de themaroute, is een betaald artikel in de online versie van het magazine Flair ingekocht dat 3.877 keer gelezen is.

I wish there was colour, I wish there was sound – Andrea Stultiens (31 mei t/m 15 september)

Ter promotie van de tentoonstelling is een bezoekerscampagne uitgevoerd via de DPG Mediakanalen, aangevuld met een betaalde campagne via Facebook en Instagram waarbij vooral video's ingezet zijn. Naast deze betaalde campagnes, verschenen er uitgebreide artikelen in de gespecialiseerde kunst- en fotografiepublicaties waaronder *Fotografie Magazine*, *See All This* en *Pf Magazine*. NRC publiceerde naast een artikel over de tentoonstelling een uitgebreid interview met Andrea Stultiens.

Eregalerij en North Sea Jazz 1+1 actie (8 t/m 14 juli)

Ook dit jaar is een samenwerking aangegaan met Mojo Concerts, de organisatie van het North Sea Jazz Festival dat van 12 t/m 14 juli in Rotterdam plaatsvond. Bezoekers van het Festival konden op vertoon van hun festivalticket gebruikmaken van de 1 + 1 ticketactie. Deze actie werd ondersteund door een Digital-Out-of-Home Abri campagne in Rotterdam met beelden van de *Eregalerij*. In totaal realiseerde deze campagne ruim twee miljoen impressies.

Zomerprogrammering (13 juli t/m 25 augustus)

De zomerprogrammering met onder meer een workshop cyanotypie en een Photography Summer Class voor deelnemers vanaf 18 jaar, werd uitgebreid onder de aandacht gebracht van onze vaste bezoekers (via de e-Nieuwsbrief) en potentiële bezoekers via onze social mediakanalen. De verkoop van de activiteiten werd in het ticketingsysteem gekoppeld aan het een museumticket. Het resultaat was dat alle activiteiten die plaatsvonden, uitverkocht waren!

Je moest eens weten. De eerste generatie vrouwen uit Turkije in Nederland – Çiğdem Yüksel (28 september 2024 t/m 25 mei 2025)

Deze persoonlijke verhalen boden de kans de promotiecampagne rond de verhalen van deze vrouwen op te zetten. In de campagne zijn drie verhalen uitgelicht met de uitnodiging om de andere negentien verhalen te komen ontdekken. Deze benadering trok niet alleen een nieuwe bezoekersdoelgroep naar het Nederlands Fotomuseum (bezoekers met een migratieachtergrond) maar werd ook als heel persoonlijk en ontroerend ervaren door onze vaste bezoekers. Wij ontvingen de volgende reacties van bezoekers:

“Ik raakte enorm ontroerd. Alsof ik naar mijn eigen fotoalbums zat te kijken. Dit is onze geschiedenis, en daarom heel belangrijk.”

“Ik heb de tentoonstelling bezocht en moest huilen.”

“Ik ben ontroerd door alle persoonlijke verhalen en moest zelfs een traantje laten.”

Het NPO1 journaal zond op zaterdag 28 september tijdens het 20:00 uur journaal, een uitgebreide reportage uit over de tentoonstelling.

NOS Journaal © Nederlands Fotomuseum

Speciale openstellingen in pakhuis Santos in 2024

Pakhuis Santos was op 15 juni tijdens de Dag van de Architectuur, geopend voor rondleidingen. Hiervoor moest een ticket worden gekocht via OMI, de organisatie van de Dag van de Architectuur. Rondleidingen werden deze dag verzorgd door de architecten Karin Wolf van WDJARCHITECTEN en Karin Renner van het Duitse architectenbureau RENNER HAINKE WIRTH ZIRN ARCHITEKTEN.

Ook tijdens de Open Monumentendagen (14 en 15 september) was pakhuis Santos te bezoeken. Bezoek was mogelijk door vooraf een rondleiding te boeken. Alle slots waren uitverkocht. De rondleidingen werden verzorgd door De Rotterdam Tours, een nieuwe samenwerkingspartner voor het Nederlands Fotomuseum. In 2025 zal gekeken worden hoe deze samenwerking een vervolg kan krijgen. Alle beschikbare tickets voor zowel de Dag van de Architectuur (120 beschikbare plaatsen) als Open Monumentendagen (160 beschikbare plaatsen) waren voorafgaand aan het evenement uitverkocht.

Pers & Media

Een kwantitatieve jaaranalyse van de media-aandacht is uitgevoerd door Media Info Groep. Hierbij is tevens een benchmarkanalyse gemaakt waarbij het Nederlands Fotomuseum is vergeleken met FOAM Amsterdam, Fotomuseum Den Haag en Museum Hilversum.

Mediawaarde nationaal

In 2024 is een mediawaarde gerealiseerd van 6.792.342 euro, dit is een groei van 65 procent ten opzichte van 2023. Ook het aantal gepubliceerde artikelen nam een vlucht: werden in 2023 nog 779 nieuwsartikelen gepubliceerd, in 2024 waren dat 2.069 nieuwsartikelen. Dit resulteerde in een totaal bereik van 290.738.500. De verdeling van gepubliceerde artikelen over print, internet en social was 24 procent, 31 procent en 45 procent. Hiermee volgen we de trend dat social een steeds grotere rol opeist in de berichtgeving. In 2024 bezochten 78 journalisten het Nederlands Fotomuseum.

Mediawaarde internationaal

In aanloop naar de heropening van het Nederlands Fotomuseum in pakhuis Santos, zijn dit jaar al veel internationale journalisten ontvangen. Dat gebeurde op individuele basis maar ook vaak in samenwerking met Rotterdam Partners en het Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC). In totaal vonden drie internationale persontvangsten plaats waarbij in totaal zo'n dertig internationale journalisten een kijkje namen in ons nieuwe thuis en rondgeleid werden door onze medewerkers. De gerealiseerde internationale mediawaarde bedroeg ruim 650.000 euro met een bereik van bijna 74 miljoen.

Rotterdam Partners

In 2024 is de samenwerking met Rotterdam Partners verder geïntensiveerd. Zo ontvingen wij drie groepen internationale journalisten die een bezoek brachten aan Rotterdam, waarbij een ontvangst in pakhuis Santos door het Nederlands Fotomuseum op het programma stond. Daarnaast is er regulier overleg met Rotterdam Partners

hoe wij de internationale pers optimaal op elkaar af kunnen stemmen om maximale mediawaarde voor de stad Rotterdam en het Nederlands Fotomuseum te kunnen realiseren. Ook in 2025 zal deze samenwerking een vervolg krijgen.

Benchmark

Uit de benchmark van Media Info Groep blijkt dat het Nederlands Fotomuseum met een ruime marge, de meeste media-aandacht krijgt (65 procent meer dan FOAM Amsterdam die in deze benchmark op de tweede plaats eindigde) met minder nieuwsartikelen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de gemiddelde mediawaarde per gepubliceerd artikel over het Nederlands Fotomuseum flink hoger lag dan de artikelen van de andere instellingen die in de benchmark opgenomen zijn. Qua bereikcijfers realiseerde het Nederlands Fotomuseum een tweede plaats in de benchmark. Deze lagere bereikcijfers kunnen waarschijnlijk verklaard worden door het aandeel van gepubliceerde artikelen over het Nederlands Fotomuseum in vakbladen.

Our Road to Santos

De werkzaamheden die begonnen in de tweede helft van 2023 voor de heropening van het Nederlands Fotomuseum, werden dit jaar opgevoerd. De positionering van het museum werd aangescherpt tot één van de leidende fotografie musea in de wereld en voorbeeldstellend in het beheer van fotocollecties en de bescherming van fotoarchieven. Er werden trajecten uitgezet voor een nieuw aansprekend logo, voor bewegwijzering in het nieuwe gebouw en werden de eerste stappen gezet om de klantreis van onze bezoekers in het nieuwe gebouw zo optimaal mogelijk in te vullen.

Het team werd tijdelijk uitgebreid met communicatiespecialisten die samen met het vaste team de communicatie over deze mijlpaal zullen begeleiden en optimaliseren. Door deze professionals aan boord te hebben, kunnen we met vertrouwen uitkijken naar een dynamische en succesvolle heropening, die alle betrokken stakeholders zal inspireren.

Nieuwe tijdelijke deeltijdteamleden en hun rollen op onze weg naar Santos:

- 1 Specialist Pers & PR
Met de toevoeging van een specialist op het gebied van pers en public relations versterken we onze mediarelaties en vergroten we de zichtbaarheid van het Nederlands Fotomuseum nationaal en internationaal.
- 2 Specialist Digital Content Productie
In het digitale tijdperk is het creëren van aansprekende en hoogwaardige content van cruciaal belang. De nieuwe specialist op het gebied van digitale content-productie zal verantwoordelijk zijn voor het ontwikkelen van visuele en tekstuele content voor onze online platforms. Van video's tot social media posts, deze rol speelt een sleutelrol in het versterken van onze online aanwezigheid.
- 3 Specialist Online Marketing
Onze aanwezigheid in de digitale wereld wordt verder versterkt door de toevoeging van een online marketing specialist. Deze professional zal verantwoordelijk zijn voor het opzetten en uitvoeren van gerichte marketingcampagnes, het analyseren van data en het

optimaliseren van onze digitale marketinginspanningen om de zichtbaarheid te vergroten.

- 4 Coördinator Openingen Santos
Tenslotte is er een nieuwe coördinator aangesteld die zich volledig zal richten op het plannen en begeleiden van de feestelijke en inhoudelijke heropeningen van het museum in pakhuis Santos. Deze rol is van groot belang om de heropening soepel en succesvol te laten verlopen, met aandacht voor alle logistieke en communicatieve aspecten die daarbij komen kijken.

Digitale Content om de betrokkenheid te vergroten

Shaping the Vision

In Shaping the Vision, een serie video's op YouTube, vertellen de specialisten van het Nederlands Fotomuseum over hun werk. Wat doet een restaurateur? Of een curator? En wat zijn de verantwoordelijkheden van een depotbeheerder? In deze videoreeks wordt een kijkje achter de schermen gegeven van het museum. Deze serie is in het najaar van 2024 gelanceerd en zal tot en met mei 2025 doorlopen.

Story behind the Lens

Daar waar Shaping the Vision de medewerkers centraal stelt, staat in de serie Story behind the Lens een foto centraal. Aan de hand van een selectie van foto's uit de Collectie van het Nederlands Fotomuseum (zo'n 6,5 miljoen beelden) wordt het verhaal verteld van deze specifieke beelden.

Internationale persbenadering

Voor de internationale persbenadering is het vooraanstaande in London gevestigde PR-bureau Bolton & Quinn. We trekken hierin samen op met Stichting Droom en Daad en Fenix.

Op 19 november vond een persbijeenkomst plaats in New York City rondom de aankomende opening van Fenix in het voorjaar van 2025 en de heropening van het Nederlands Fotomuseum in het najaar op Katendrecht, Rotterdam. De bijeenkomst met de directeur van het museum, werd door bijna 40 journalisten bezocht waaronder New York Times en The Wall Street Journal. Op 20 november vond een persbijeenkomst met hetzelfde programma plaats in Londen, Verenigd Koninkrijk. Ook deze bijeenkomst werd goed bezocht met ruim 40 journalisten. De persbijeenkomsten werpen al hun eerste vruchten af. Zo werd Rotterdam met het Fenix museum en het Nederlands Fotomuseum opgenomen in de lijst van New York Times 52 places to go in 2025 en neemt het Nederlands Fotomuseum een zevende plaats in op de lijst van Lonely Planet 2025's must-visit museums: the world's top openings and reopenings.

"The new expanded spaces will deliver unprecedented access to the work of restoring and documenting the collection, as well as world-class displays of Dutch photography of all periods."

Archilovers - Rotterdam, the Netherlands

"The city, home to Europe's largest port, recently announced plans to transform itself over the next decade into a world-class cultural center. The renaissance is already well underway in the waterfront Katendrecht neighborhood, where the National Museum of Photography will relocate during the second half of the year, and the new 65,000-square-foot Fenix museum, devoted to global stories of migration and rebirth through art, will open in May in a 1923 warehouse."

52 places to go in 2025 - New York Times

"One of the largest museum collections of photography in the world - with some 6.5 million images - will move into its new home in the second half of 2025. The institution will occupy a historic warehouse in the dock area of Rotterdam, with new gallery spaces, a rooftop restaurant, spaces for public programs and - most excitingly - glass walls that will give the public a view into the museum team's behind-the-scenes conservation and restoration work. Anyone interested in Dutch culture - or anyone who just loves compelling images - should add a stop here to their next Netherlands itinerary."

Lonely Planet

Binnenlandse pers

Vlak voor de start van de inrichtingswerkzaamheden, begin oktober 2024, kreeg de nationale pers de laatste mogelijkheid om een kijkje te nemen in pakhuis Santos. Dit heeft onder meer geresulteerd in een mooie publicatie over de architectuur van pakhuis Santos op Architectenweb.nl.

De aandacht van de internationale pers voor Rotterdam en het Nederlands Fotomuseum, prikkelde de Nederlandse pers om te berichten over de buitenlandse persaanblik voor Rotterdam. Zo verscheen er een artikel in het AD over de aankomende ontwikkelingen op Katendrecht; publiceerde de Havenloods een paginagroot artikel met een interview met Droom en Daad-directeur Wim Pijbes. De directeur van het Nederlands Fotomuseum Birgit Donker was live in het RTL Ochtendnieuws om te vertellen wat deze internationale vermeldingen voor het museum betekenen.

4. Bedrijfsvoering

Personeel en Organisatie

Op 31 december 2024 telde het personeelsbestand van het museum 40 fte. Voor het project Santos zijn daarnaast extra medewerkers op projectbasis aan de slag.

In 2024 zijn acht medewerkers uit dienst gegaan, terwijl negen nieuwe medewerkers zijn verwelkomd. Uit de exitgesprekken met de vertrekkende medewerkers is geen algemene reden voor hun vertrek naar voren gekomen. Het grotendeels natuurlijke verloop sluit aan bij de trend die momenteel op de arbeidsmarkt in het algemeen zichtbaar is en ligt onder het gemiddelde in de cultuursector. Het invullen van vacatures wordt steeds lastiger; een uitdaging die ook bij andere musea wordt ervaren.

In 2024 lag het verzuimpercentage op 11,7 procent; een hoger percentage dan voorgaande jaren. Dit heeft te maken met een aantal langer durende verzuimsituaties: langdurig verzuim bepaalde 90 procent van het verzuim. Er was in één enkel geval sprake van arbeidsgebonden verzuim; inmiddels is hiervan geen sprake meer. In 60 procent van de in december 2024 nog actieve langdurige verzuimdossiers, vond gedeeltelijke werkhervatting plaats.

De nieuwe functie Teamleider Bedrijfsvoering is per 1 juni bekleed. De vier teamleiders (Collecties; Presentaties en Publieksbereik; Actieplan; Bedrijfsvoering) hebben zich ontwikkeld tot een Management Team dat samen de dagelijkse gang van zaken runt, beter leiding kan geven aan de respectievelijke teams en als eerste gesprekspartner fungeert voor de directeur-bestuurder.

Eind 2024 stonden nog verschillende vacatures open, waarvan de werving in 2025 plaatsvindt en waarbij in één geval een externe is ingehuurd als tijdelijke oplossing.

Personeelsvertegenwoordiging

Per april 2024 zijn vier nieuwe leden toegetreden tot de personeelsvertegenwoordiging (PVT). De PVT telt momenteel drie leden, na het recente vertrek van een lid dat zijn tijd geheel wil richten op zijn dagelijks werk binnen het museum. De PVT komt in principe maandelijks bijeen. Voor het personeel is een maandelijks spreekuur ingesteld. In 2024 heeft de PVT vijf keer overlegd met de directie. Onderwerpen die aan bod kwamen waren onder meer het in 2024 gestarte organisatieontwikkelingsplan, een medewerkersonderzoek en cultuurscan, personeelsverloop en werkdruk. Als jaarafsluiting organiseerde de PVT een bijeenkomst in het kader van de Week van de Werkstress. De resultaten hiervan worden besproken met het MT. In 2024 heeft de PVT tweemaal overleg gehad met de Raad van Toezicht.

Vertrouwenspersoon

Evenals in de voorgaande jaren was in 2024 de rol van vertrouwenspersoon belegd bij een externe professionele vertrouwenspersoon van Gimd. Uit het jaarverslag van de vertrouwenspersoon blijkt dat minimaal beroep is gedaan

op de vertrouwenspersoon. Tijdens de drie functioneringsgesprekken per jaar worden medewerkers gewezen op het bestaan van een externe vertrouwenspersoon. Op verzoek van de PVT is de klokkenluidersregeling opnieuw onder de aandacht gebracht, zodat medewerkers goed op de hoogte zijn. Ook is op verzoek van de PVT een bereikbaarheidsprotocol voor medewerkers opgesteld.

Medewerkersonderzoek

Het Nederlands Fotomuseum hecht aan een goede werkcultuur en wil hier continu aandacht aan schenken. We hebben over de afgelopen jaren sterke controlemechanismen ingebouwd om een veilige en professionele werkomgeving te waarborgen, waarbinnen iedereen gehoord wordt en zich kan uitspreken.

Zoals een:

- Externe vertrouwenspersoon
- HR-adviseur
- Medewerkersonderzoek
- Cultuurscan
- Protocol voor goede omgangsvormen
- Klokkenluidersmechanisme

In 2024 heeft voor de tweede keer een medewerkersonderzoek plaatsgevonden met een respons van 70 procent. Dit was in 2022 65,3 procent. Het cijfer voor algemene tevredenheid was een 6,8 (in 2022: 7,5). De onderzoekers constateren dat een dergelijke daling in tevredenheid vaak wordt gezien naarmate medewerkersonderzoeken op reguliere basis worden gehouden. Daarnaast is een groot-schalige organisatieverandering zoals de verhuizing naar pakhuis Santos ook reden voor een lagere score door extra werkdruk die wordt ervaren.

De voornaamste aandachtspunten die uit het onderzoek naar voren komen zijn werksfeer en collega's (28,6 procent); interne communicatie (26,2 procent) en de manier waarop het werk is georganiseerd (23,8 procent). Deze resultaten worden vaak en open besproken in de organisatie. Vervolgacties zijn onder meer het sturen op activiteiten, ook buitenshuis (voor werksfeer en collega's); het werken met ambassadeurs die bij andere teams komen kijken (interne communicatie); en een collectief organisatieontwikkelingstraject.

Positief ten opzichte van het vorige medewerkersonderzoek valt op: tevredenheid over inhoud van het werk, over mogelijkheden voor ontwikkeling en dat er goede stappen zijn gezet op gebied van Diversiteit en Inclusie.

Het Nederlands Fotomuseum besteedt veel aandacht aan de interne communicatie, ook richting zijn vrijwilligers, en zal naar aanleiding van de onderzoeksresultaten verder nagaan hoe deze geoptimaliseerd kan worden. De wekelijkse startbijeenkomst voor het gehele personeel en de daaraan gekoppelde nieuwsbrief worden sinds de zomer van 2024 afwisselend verzorgd door leden van het managementteam. De communicatie tussen de afdelingen wordt geagendeerd in het wekelijkse teamleidersoverleg.

In vervolg op een cultuurscan in 2020 uitgevoerd door een externe partij waarin de organisatie is doorgelicht, is deze in 2024 weer uitgevoerd. Met de resultaten hiervan gaat de organisatie in 2025 aan de slag.

Ontwikkeling van medewerkers

In 2024 is meer dan voorheen ingezet op opleidingen en ontwikkeling. Er is meerdere keren een cursus timemanagement aangeboden aan groepen medewerkers (van 6–10 personen). Daarnaast hebben medewerkers diverse opleidingstrajecten gevolgd, variërend van individuele coaching trajecten tot taallessen. Tijdens de functioneringsgesprekken die drie keer per jaar gevoerd worden, worden de opleidingsmogelijkheden nadrukkelijk besproken.

Het ontwikkelbudget is dit jaar gelijkmatig verdeeld zodat er het hele kalenderjaar ontwikkelmogelijkheden waren. Hiermee is een aanbeveling opgevolgd van de Visitatiecommissie die namens het ministerie van OCW in 2023 het museum doorlichtte. Die verdeling van de beschikbare middelen gebeurt in het MT-overleg. Ook dit afgelopen jaar hebben diverse medewerkers meegedaan aan de bijeenkomsten in het kader van Musea Bekennen Kleur.

In samenspraak met de personeelsvertegenwoordiging is veel oog geweest voor werkdruk – een onderwerp dat door medewerkers werd aangekaart. Er is aandacht geweest voor de nationale Week van de Werkstress, met voorlichting en activiteiten, waaronder een lunch voor het voltallige personeel. Tijdens deze lunch werd in kleine groepen gebrainstormd over mogelijk oorzaken en oplossingen voor werkstress. De resultaten zijn centraal gedeeld. Maatregelen die genomen zijn, zijn:

- Extra menskracht is aangetrokken
- Minder activiteiten zoals talkks in het museum zijn georganiseerd en het telkens open bespreekbaar stellen van het onderwerp

We blijven in 2025 alert op dit onderwerp en voorzien onder meer een cursus projectmatig werken.

Huisvesting

Het Nederlands Fotomuseum is sinds 2007 gevestigd in het gebouw Las Palmas, aan de Wilhelminakade te Rotterdam. Het is tegenwoordig een verzamelgebouw voor nationale en internationale bedrijven. Het Nederlands Fotomuseum gebruikt circa 4.000 m² van Las Palmas voor tentoonstellingen, depot, kantoren en ateliers, die gehuurd worden via de gemeente Rotterdam van een commerciële partij.

Las Palmas is niet als museum bedacht noch gebouwd. De huur werd in 2023 verhoogd met 14,5 procent en daarmee liepen huisvestingslasten op tot een kwart van de totale exploitatiebegroting. Deze zijn daarmee disproportioneel hoog.

Dankzij een schenking van de filantropische stichting Droom en Daad is het Nederlands Fotomuseum sinds 7 augustus 2023 (economisch) eigenaar van het monumentale pakhuis Santos. Half februari 2024 werd de renovatie van Santos voltooid. Half juli werd door Rijk en gemeente Rotterdam vergunning gegeven tot verdere verbouwing

van het gebouw tot museum. Hierbij is het (open) depot de grootste uitdaging. Na de zomer van 2024 begon de verbouwing tot museum, die na de zomer 2025 moet zijn afgerond.

Onderdeel van Santos zijn zestien short stay appartementen op de zevende verdieping. De exploitatie van short stay appartementen is geen kernactiviteit van het Nederlands Fotomuseum. Besloten is daarom een ondernemer aan te stellen die de appartementen voor eigen rekening en risico gaat exploiteren. Daartoe is eind 2023 een meervoudige onderhandse aanbesteding gestart die leidde tot de selectie van Alphabet Apartments; hun aanpak sloot het best aan op de wensen van het Nederlands Fotomuseum.

Op 6 oktober 2024 is de huurovereenkomst ondertekend door beide partijen. Door het Nederlands Fotomuseum zijn in alle appartementen keukens geplaatst. De verdere inrichting heeft Alphabet Apartments verzorgd, rekening houdend met de wensen van het museum. Ook zijn concrete afspraken gemaakt over toegang, alarm, wifi gebruik en dergelijke.

In 2024 hebben we aanvragen ingediend voor subsidies in het kader van de Erfgoedwet voor verduurzaming en voor de meerjarige Instandhoudingsubsidie voor Monumenten (SIM). Beide aanvragen zijn gehonoreerd en de toegekende middelen zullen worden ingezet voor onderhoud van het monumentale gebouw pakhuis Santos.

In 2024 zijn de nodige energie- en andere contracten afgesloten voor Santos. Ook zijn we gestart met het zoeken naar een horecaondernemer die de exploitatie van de coffee-corner en het restaurant vanaf de opening van pakhuis Santos voor diens rekening gaat nemen.

Tevens is een gebouwbeheerder aangetrokken.

Met de gemeente is overeenkomst bereikt over het eerder beëindigen van het huurcontract in Las Palmas dan de looptijd tot eerste kwartaal 2027. De kosten die hiermee gemoeid zijn worden in 2024 genomen. Op deze manier hoeft vanaf 1 januari 2026 geen huur meer worden betaald, wat een aanzienlijke besparing betekent.

Duurzaamheid

Duurzaamheid is belangrijk voor het Nederlands Fotomuseum. Medewerkers krijgen een OV-kaart voor woon-werkverkeer en dienstreizen; we maken zoveel mogelijk gebruik van herbruikbare tentoonstellingswanden; we vervangen de oude halogeenverlichting voor LED-verlichting en proberen zo zuinig mogelijk om te gaan met grondstoffen en energie.

Bij de verhuizing nemen we zo veel mogelijk materiaal mee. Wat we afstoten wordt zo veel mogelijk hergebruikt, bijvoorbeeld via de MuseumDepotShop.

In 2024 zijn initiatieven in gang gezet die ons op de nieuwe locatie Santos nog duurzamer maken. Royal Haskoning heeft een onderzoek uitgevoerd naar het efficiënter maken van de koeling en de luchtbehandeling in de depots.

Denk aan beter geïsoleerde koelcellen voor het depot, de (verantwoorde) verhoging van de temperatuur in het depot ter besparing van energie. Ditzelfde geldt voor de temperatuur in het nieuwe museum. Bij het inregelen van de installatie zullen we streven naar een aangenaam fris klimaat (19 graden). Op de nieuwe locatie wordt gebruik gemaakt van een warmtenet dat draait op restwarmte van onder andere AVR.

Voor de verwerking van de afvalstromen zijn we in gesprek met OSCAR, het circulair afval collectief Katendrecht.

Duurzaamheidsmaatregelen zijn o.a.

- LED-verlichting
- Groene stroom
- Herbruikbare tentoonstellingswanden
- Gebruik van papieren en linnen tassen
- Keramische en glazen kopjes en metalen lepeltjes in de bedrijfskantine en koffiebar
- Gescheiden inzameling afval
- Reizen met het OV voor woon-werkverkeer en binnenlandse dienstreizen worden vergoed middels een NS-Business Card
- We streven naar een paperless office
- De verhuizing naar Santos zal een uitgelezen moment zijn om al onze processen nogmaals tegen het licht te houden en te beoordelen op duurzaamheidsscore

Manier van duurzaam werken:

- We reizen waar mogelijk met openbaar vervoer of fiets; en vergoeden openbaar vervoer bij woon-werk- en ander dienstverkeer.
- Medewerkers worden verder gestimuleerd om het openbaar vervoer te gebruiken via onze reiskostenregeling. Sinds 1 december 2022 heeft elke medewerker een NS-Business Card voor het reizen met het OV (inclusief de OV-fiets). Dit draagt bij aan de duurzaamheid van de organisatie.
- We gebruiken binnenshuis zo weinig mogelijk papier, onder andere door digitaal te factureren.
- We werken samen met de MuseumDepotShop, waardoor unieke museale objecten kunnen worden verkocht aan particulieren in plaats van weggegooid of gerecycled.

Reflectie op codes

Diversiteit & Inclusie

Het Nederlands Fotomuseum is overtuigd dat de culturele diversiteit van de Nederlandse samenleving een belangrijke, continue en verrijkende ontwikkeling is. Dit proces heeft een plek binnen de muren van het museum zelf en wat het uitdraagt naar buiten. We zijn er voor iedereen, ook voor degenen voor wie een museumbezoek niet vanzelfsprekend is.

Meerstemmigheid is een belangrijke factor in alles wat het museum doet: in de visie op de Collectie, bij aankopen, presentaties, educatie, publieksactiviteiten en personeelsbestand (zie ook hoofdstuk 3). Soms vindt dit zijn weerslag in de keuze voor meertaligheid – zoals bij de Nederlandse en Turkse zaaltaksten van de tentoonstelling *Je Moest Eens Weten* van fotograaf Çiğdem Yüksel. Het feit dat de Turkse catalogus van deze expositie (gepubliceerd in het Nederlandse, Engels, en Turks) al herhaaldelijk uitverkocht

is geweest in de museumshop toont aan dat meerstemmig en-talig programmeren ook echt resulteert in bezoekers die waardering hebben voor die programmering.

Sinds 2018 heeft het museum actief en succesvol gewerkt aan een diverser personeelsbestand, ook op posities zoals die van curator en teamleider.

Wij besteden aandacht aan diversiteit op meerdere vlakken: culturele diversiteit, gender, sociaaleconomische achtergrond, gezondheid en (fysieke) beperkingen. Trainingen, zoals die over Onbewuste Vooroordelen, worden voortgezet en de inzichten van Stichting Musea Bekennen Kleur worden toegepast. Het museum heeft een stevige basis gelegd om inclusiviteit en diversiteit verder te versterken. De Visitatiecommissie noemde dit in zijn rapport voorbeeldstellend.

Er is een actieve werkgroep Diversiteit & Inclusie, die regelmatig overlegt en suggesties doet aan het managementteam en de directie. Zo hebben zij de Golden Rules gedragsregels opgesteld en hebben zij veel aandacht voor de fysieke toegankelijkheid van ons nieuwe gebouw Santos.

Het museum werkt samen binnen verschillende netwerken, zoals Cultuur Inclusief (samen met twaalf Rotterdamse culturele instellingen), Stichting Musea Bekennen Kleur (landelijk) en Toegankelijk Museum (Rotterdam), om kennis uit te wisselen. De focus ligt op de vier P's: **personeel, programmering, publiek en partners**. Het personeelsbestand bestaat voor minimaal 30 procent uit medewerkers met een cultureel diverse achtergrond en ook de Raad van Toezicht is divers samengesteld.

In **programmering** biedt het museum naast het dominante Eurocentrische verhaal meerdere perspectieven. In de permanente opstelling van de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* en de bijbehorende app komt dit duidelijk naar voren. Dit jaar boden de tijdelijke tentoonstellingen ook nadrukkelijk ruimte voor meerstemmigheid en ongehoorde verhalen.

Het werk van Andrea Stultiens selecteert en becommentarieert foto's die oorspronkelijk waren genomen binnen een koloniaal kader. Zij recontextualiseert daarbij een belangrijk onderdeel van de Collectie op een manier die past bij een museum dat nu openstaat voor de perspectieven en meningen van hen die eerder werden buitengesloten of alleen (op een foto) gezien, in plaats van gehoord. De hierboven omschreven tijdelijke tentoonstelling *Je moest eens weten* van Çiğdem Yüksel draagt ook duidelijk bij aan een diverse en inclusieve programmering.

Op deze manier legt het museum binnen de Collectie de basis voor verschillende perspectieven in de presentaties. Ook bij aankopen van hedendaags werk speelt het streven naar diversiteit in maker of onderwerp een belangrijke rol. Het museum verzamelt en toont op deze manier haar Collectie zodat zoveel mogelijk mensen zich herkennen en thuisvoelen in het museum.

Bij het kiezen van **partners** wordt op alle terreinen ingezet op diversiteit. Zo werkt het museum met searchbureau Colourful People en staat een programmatische samenwerking met Concrete Blossom gepland.

Veel aandacht gaat naar het trekken van een verscheidenheid in het **publiek**. Het museum erkent dat niet voor iedereen een museumbezoek vanzelfsprekend is en dat dit extra inspanning vereist. Het museum stapt bewust buiten zijn muren en werkt samen met diverse partners binnen en buiten de culturele sector.

Sinds 2022 werkt een community manager aan het bereiken van een publiek dat het museum anders niet zou bezoeken. 23 krachtvrouwen uit Rotterdam zijn in dat kader naar eigen inzicht geportretteerd door Sebiha Öztas. Voor zowel de vrouwen als het museum was dat een ervaring die beklijft. Deze nieuwe bezoekers voelen zich betrokken en keren later weer terug—een vrouw deed dat zelfs op haar trouwdag met alle bruiloftsgasten.

Het aanstellen van een community manager, dankzij een bijdrage van Fonds 21, heeft geleid tot waardevolle inzichten. Zo heeft het succes van de pop-up expositie die onder meer langs sociaal café, moskee en skatebaan trekt, geleerd dat buiten de muren treden een nieuw publiek aanspreekt.

De activiteiten geïnitieerd door de community manager hebben veel gevolg. Het leidt tot nieuwe samenwerkingen, nieuwe vrijwilligers en interactie met nieuwe doelgroepen. Deze werkzaamheden van de community manager zullen worden voortgezet, uitgebreid en verdiept. Ook voor het Fonds is dit werk baanbrekend. De jaarlijkse kennisdeelsessie van Fonds 21 over community work vond daarom in het Nederlands Fotomuseum plaats.

Een bijzonder hoogtepunt dit jaar was de onthulling van twee Museum Murals van kunstenaar Dalal Mitwally in oktober. Deze monumentale muurschilderingen brachten historische fotografie buiten het museum tot leven en versterkten de verbinding tussen kunstenaar, gemeenschappen en de thema's van het museum. Geïnspireerd op foto's van Violette Cornelius en Bertien van Manen nodigde het werk uit tot een kritische reflectie op identiteit en de rol van fotografie in het vormen van perspectieven.

Fair Practice

Het Nederlands Fotomuseum houdt zich aan de afspraken over het **kunstenaarshonorarium**. Het betaalt fotografen volgens de richtlijn. Het museum zet zich actief in voor fair pay voor fotojournalisten, die een cruciale rol spelen als hoeders van een open democratie. Zij zijn vaak ter plaatse waar het nieuws zich afspeelt, om het publiek te informeren over wat er gebeurt. Een fatsoenlijke beloning voor hun werk is dan ook essentieel. Daarnaast worden andere freelancers op een eerlijke manier betaald en ontvangen zij regelmatig tariefsverhogingen.

Sinds 2021 worden alle eigen medewerkers van het museum conform de museum-cao betaald, wat een eerlijke en transparante beloning garandeert.

Om dit mogelijk te maken, maakt het museum bewuste keuzes, zoals het beperken van het aantal producties en publicaties. Het Nederlands Fotomuseum zet in op duurzaamheid, zowel in Las Palmas als in de toekomstige locatie pakhuis Santos.

- Tentoonstellingen worden zoveel mogelijk opgebouwd met herbruikbare en duurzame materialen, waaronder

een modulair wandensysteem, dimbare LED-verlichting, afbrekbare verf en hergebruikt bouw materiaal, vitrines en meubilair.

- Klimaatbeheersing (licht, luchtvochtigheid) voldoet aan internationale normen voor fotografie en gebeurt onder energiebesparende omstandigheden.
- Bij de inrichting van Santos wordt oud materiaal hergebruikt, zoals luiken en deuren voor de entreebalie.
- Materialen uit Las Palmas, zoals stellingkasten, tentoonstellingswanden en bureaus, worden zoveel mogelijk meegenomen.
- Het nieuwe depot in Santos is aanzienlijk duurzamer dan het huidige depot.
- In 2028 wordt 20 procent minder papier gebruikt dan in 2024.
- Duurzaamheid omvat ook investeren in personeel, met ruimte voor scholing en ontwikkeling.

Governance

De organisatie hanteert de principes en richtlijnen van de Code Cultural Governance. Het Nederlands Fotomuseum zorgt, zoals de code voorschrijft, voor een strikte scheiding tussen bestuur en toezicht: de directeur-bestuurder is verantwoordelijk voor het bestuur, terwijl de Raad van Toezicht (RvT) toezicht houdt. De leden van de RvT ontvangen vacatiegeld en de beloning van de directeur-bestuurder voldoet aan de WNT-regeling. Het contract van de directeur-bestuurder is voor onbepaalde tijd.

Nevenfuncties van zowel de RvT-leden als de directeur-bestuurder worden altijd ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht. Als er vermoedens zijn van tegenstrijdige belangen door nevenfuncties, worden deze besproken tijdens een vergadering van de RvT en de directeur-bestuurder. In 2024 is een nieuw lid aangetreden binnen de RvT met kennis uit het professionele fotografieveld.

In 2023 werd het museum gevisiteerd door het ministerie van OCW. Hun enthousiasme en erkenning van de waardevolle Collectie, de expertise van het Nederlands Fotomuseum en de inzet van medewerkers en vrijwilligers onderstrepen de belangrijke rol van het museum in de culturele sector. Het museum is aan de slag gegaan met de conclusies en aanbevelingen van de visitatiecommissie en heeft de lijn voor programmering aangescherpt plus een visie op fotografie online gezet.

Het Nederlands Fotomuseum past de acht principes en de aanbevelingen van de Governance Code Cultuur 2019 toe en doet hierbij verslag:

Waarden scheppen voor en in de samenleving

- 1 Het Nederlands Fotomuseum realiseert maatschappelijke doelstellingen. De nieuwe missie en visie uit 2018 en de resultaten in 2024 worden uitgebreid toegelicht in dit Bestuursverslag. Zie voorgaande hoofdstukken.
- 2 De maatschappelijke waarden zijn getoetst door de Visitatiecommissie. Deze constateerde:
"De positionering die het museum voor zich ziet als Nationaal Fotomuseum onderschrijft de commissie. Ten aanzien van lokale inbedding heeft het museum mooie stappen gezet. Dit is een voorbeeld van duurzame ontwikkeling waar ze trots op mogen zijn."

Integer en robbewust handelen

- 3 Onafhankelijk en integer handelen. Indien er vermoedens zijn van tegenstrijdige belangen van nevenfuncties bij leden van de Raad van Toezicht of directeur-bestuurder, wordt dit in de vergadering met de Raad van Toezicht en de directeur-bestuurder besproken. Hiervan wordt verslag gedaan in de notulen. In 2024 hebben zich geen tegenstrijdige belangen voorgedaan. Dit onderwerp wordt ook besproken in de functioneringsgesprekken met alle medewerkers die drie keer per jaar plaatsvinden.
- 4 Handelen volgens verdeling taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden. Directeur-bestuurder en leden van de Raad van Toezicht handelen volgens het directiereglement en reglement Raad van Toezicht waarin de verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn vastgelegd.

Zorgvuldig besturen

- 5 Verantwoordelijkheden directeur-bestuurder. Het Nederlands Fotomuseum wordt geëxploiteerd door stichting Nederlands Fotomuseum. Deze stichting wordt bestuurd door de directeur-bestuurder. De toezichthoudende taken worden vervuld door de Raad van Toezicht. Bestuur en toezicht verhouden zich tot elkaar conform het raad-van-toezicht-model, zoals dat is beschreven in de Code Cultural Governance.
- 6 Omgang met mensen en middelen. Als één van de eerste musea zette het Nederlands Fotomuseum in 2017 de handtekening onder de richtlijn kunstenaarshonorarium en onderschrijft het de Fair Practice Code. De fotografen/kunstenaars worden dan ook volgens de honorariumrichtlijn betaald. Het Fotomuseum betaalt de eigen medewerkers in loondienst volgens de museum-CAO-schalen.

De klokkenluidersregeling werd van kracht in 2024. Het Nederlands Fotomuseum had al een onafhankelijke, externe vertrouwenspersoon. Er is een code goed gedrag ingevoerd en er zijn Golden Rules opgesteld die breed gedragen worden binnen de organisatie.

Goed toezicht uitoefenen

- 7 Toezicht, advies en onafhankelijkheid. Rechtsgeldigheid jaarrekening en verslag: de jaarrekening en het bestuursverslag van 2024 zoals vastgesteld door de directeur-bestuurder zijn goedgekeurd en ondertekend door de Raad van Toezicht op 13 maart 2025. Het verslag van de Raad van Toezicht is als Deel II toegevoegd. Accountant is sinds het najaar van 2018 Hoek en Blok; die zich per 2026 voornamelijk toelegt op andere sectoren. Daarom is een nieuwe accountant, SIA, gezocht en gevonden voor de periode na 31 december 2024.
- 8 Deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid. Het rooster van aftreden is opgenomen in het bestuursverslag, evenals het uitgebreide verslag van de Raad van Toezicht. Bij de invulling van vacatures van de Raad van Toezicht wordt de Code Diversiteit & Inclusie gevolgd. Er is sprake van een inclusief samengestelde RvT. De Visitatiecommissie constateerde:

"Het Nederlands Fotomuseum past de principes en aanbevelingen van de Governance Code Cultuur toe en doet hiervan verslag in de jaarstukken."

Bijdragen ministerie van OCW en gemeente Rotterdam

Ministerie van Onderwijs, Cultuur, Wetenschap

De jaarlijkse bijdrage van het ministerie is bestemd voor de presentatie, het beheer en het behoud van de Collectie. Sinds 2021 ontvangt het museum structureel zo'n 2 miljoen euro extra van het ministerie om te kunnen voldoen aan de wettelijke verplichtingen die de Erfgoedwet met zich meebrengt. Met deze extra middelen is het Team Actieplan Collecties uitgebreid, waardoor het museum beter in staat is om de collectie te beheren en te behouden voor toekomstige generaties.

Dit jaar vond het monitorgesprek met het ministerie begin november plaats, waarbij uitgebreid werd stilgestaan bij de financiële (lange termijn) verwachting, gezien de verbouwing van en verhuizing naar Santos. In het gesprek waren er complimenten voor het museum. Zoals deze: 'Fijn voor Nederland dat het museum (ook in 2025) zo lang openblijft voor publiek.' In het monitorgesprek werd teruggekeken naar de visitatie uit 2023 en de lof voor de diversiteit van de organisatie; voor de indrukwekkende stappen die werden gezet in Collectiebeheer; voor de inspanningen op het gebied van talentontwikkeling; en hoe de internationale promotie van Nederlandse fotografie werd bestendigd.

Voor zowel de Rijksoverheid als de gemeente Rotterdam was 2024 het jaar waarin de nieuwe meerjarige beschikkingen voor de subsidieperiode 2025-2029 werden vastgesteld. Het Nederlands Fotomuseum heeft hiervoor plannen ingediend die onze ambities op het gebied van de programmering in Santos duidelijk maken. Op de inhoud van deze plannen is positief gereageerd. Het ministerie kent zowel onder de Erfgoed Wet als voor onze publieksactiviteiten toe.

Gemeente Rotterdam

De Gemeente Rotterdam draagt jaarlijks bij aan de activiteiten van het museum. Met die bijdrage kan het museum een rijk cultureel aanbod bieden aan de stad, de inwoners, de scholen en toeristen die Rotterdam bezoeken. Jammer genoeg kan de gemeente haar bijdrage niet structureel verhogen met ingang van de nieuwe cultuurplanperiode 2025-2028, ondanks de aanvraag om extra activiteiten in Santos mogelijk te maken. Om deze toch te realiseren, heeft het museum extra private fondsen aangevraagd.

Eigen inkomsten

Publieksinkomsten

De ticketverkoop was begroot op 685.600 euro. In 2024 hebben we aan ticketverkoop een bedrag gerealiseerd van 389.317 euro. Dit tegenvallende resultaat is niet uniek voor het Nederlands Fotomuseum en deze tegenvallende bezoekerscijfers kunnen financieel worden opgevangen door het museum. Sectorbreed hebben bezoekerscijfers zich (nog) niet hersteld van COVID-19. Met name musea in grotere steden signaleren dat vooral toeristen wegblijven, zonder dat daar eenduidige verklaringen voor zijn. Bovendien stellen in ons geval potentiële bezoekers hun bezoek uit tot na de opening van Santos.

In 2025 zal het Nederlands Fotomuseum tot en met mei open zijn in Las Palmas met de tijdelijke tentoonstellingen *Je moest eens weten* en *WOMXN*. Na de zomer van 2025 heropent het museum in het nieuwe gebouw Santos waar veel bezoekers verwacht worden, vanwege de nationale en internationale persaanblik en interesse vanuit de stad en de sector.

Fotoverkoop en auteursrechtenbeheer

De omzet uit verkoop van foto's en de vergoedingen voor auteursrechten bedroegen 62.938 euro en hebben na aftrek van afdrachten en kosten een nettobedrag opgeleverd van ongeveer 41.000 Euro. Dit is significant hoger (18 procent) dan de opbrengsten van 2023. Hierbij werpt de vernieuwde webshop zijn vruchten af; alsmede het kundige advies en de unieke marktpositie van het Nederlands Fotomuseum in dit opzicht.

Financiers en begunstigers

Bijdragen Private fondsen

Stichting Droom en Daad

De Rotterdamse stichting Droom en Daad heeft in 2023 de aankoop van pakhuis Santos mogelijk gemaakt, evenals de verbouwing van het monumentale gebouw tot museum en de inrichting ervan. De stichting investeert ook in een tijdelijke uitbreiding van het development-team van het Nederlands Fotomuseum. Daarnaast heeft de stichting bijgedragen aan de *Eregalerij van de Nederlandse fotografie* in Las Palmas in 2024.

Wertheimer Fonds

Mede door het legaat van amateurfotograaf Hein Wertheimer waarmee het Wertheimer Fonds bij het Cultuurfonds werd ingesteld, heeft het Nederlands Fotomuseum kunnen uitgroeien tot hét nationale museum van de fotografie in Nederland. Op advies van de Wertheimer Stichting heeft het Cultuurfonds in 2024 bekendgemaakt de jaarlijkse bijdrage voor de komende vier jaar met 25 procent te verhogen. Daarnaast werd in 2024 bekendgemaakt dat het Cultuurfonds een financiële bijdrage uit het Wertheimer Fonds heeft toegekend voor de realisatie van twee doka's in het vernieuwde Nederlands Fotomuseum.

Fonds 21

Dankzij een bijdrage van Fonds 21 is het museum in 2021 gestart met *Van ons allemaal, voor ons allemaal*; een onderzoekstraject dat zich richt op het vergroten van kennis, ervaring en interactie met nieuw publiek, te beginnen in Rotterdam Zuid. Sinds 2022 is daarvoor een community manager aangetrokken die met veel elan aan de slag is gegaan. In 2024 zijn weer grote stappen gezet binnen dit project, met onder meer voortzetting van de tentoonstelling *WOMXN. Meer dan een muze* (8 maart 2023 – 25 mei 2025) en de bijbehorende publicatie die sinds 2024 ook online kosteloos te bekijken is. Daarnaast organiseerden we weer verschillende pop-up tentoonstellingen, museumavonden en een Iftar-maaltijd. Met deze programmering willen we een museumervaring bieden waar iedereen zich welkom voelt.

Steenbergen Stichting

Het Nederlands Fotomuseum heeft jarenlang dankzij de Steenbergen Stichting jaarlijks een podium geboden aan de vijf laureaten van het Steenbergen Stipendium. Dit is dé prijs voor fotografisch talent. De prijs wordt toegekend aan één van de vijf geselecteerde fotografische afstudeerwerken gemaakt door studenten aan één van de Nederlandse kunstacademies. Hun werk wordt tentoongesteld in het museum. Naast de juryprijs is er een eervolle vermelding en een publieksprijs. In 2024 vond de 27ste editie plaats.

De juryprijs werd in 2024 gewonnen door Andrea Bonderup; de publieksprijs ging dit jaar naar Davide Sartori. Als gevolg van interne ontwikkelingen binnen de organisatie van de Steenberg Stichting, stopt zij met de prijs en was dit jaar de laatste editie van het Steenbergen Stipendium. Het Nederlands Fotomuseum kijkt dankbaar terug op vele jaren fijne samenwerking.

Bijdragen Publieke Fondsen

Mondriaan Fonds

Het Mondriaan Fonds kende een bijdrage toe van 125.000 euro voor de periode 2024-2025, bestemd voor eigentijdse aankopen voor de Collectie. Met deze bijdrage, aangevuld met de bijdrage van de Fotomuseum Collectors Council, kan het museum zijn Collectie aanvullen met eigentijdse aanwinsten uit de Nederlandse fotografie.

Bijdragen Partners

VriendenLoterij

Het Nederlands Fotomuseum is sinds 2007 partner van de VriendenLoterij. Naast de jaarlijkse bijdrage genereert de VriendenLoterij extra inkomsten door het zogeheten 'geormerkt werven', en de toegang voor deelnemers aan de loterij met de speciale VIP-kaarten, waarvoor het museum een bijdrage ontvangt. In 2024 ontving het museum in totaal een bedrag van 390.373 euro.

Uitreiking VriendenLoterij donatie © Nederlands Fotomuseum

Nationale-Nederlanden

Nationale-Nederlanden heeft zich ook in 2024 ingezet om kunst en cultuur voor zoveel mogelijk mensen toegankelijk te maken. In voorgaande jaren is samen met Nationale-Nederlanden ingezet op de portfoliodag. In 2024 heeft Nationale-Nederlanden ervoor gekozen het aantal partners drastisch terug te brengen, waardoor de samenwerking met het Nederlands Fotomuseum niet kan worden gecontinueerd. Door middel van hun pensioenplan blijven ze bijdragen aan het museum.

Havenbedrijf Rotterdam

De in 2023 gestarte samenwerking met het Havenbedrijf Rotterdam is in 2024 jaar voortgezet. De medewerkers van deze havengigant kijken vanuit hun kantoor uit op de gevel van het Las Palmas-gebouw waar twee enorme beelden uit de *Eregalerij* te zien zijn op doeken. De medewerkers van het Havenbedrijf hebben naar aanleiding van rondleidingen mogen stemmen op hun favoriete beelden uit de *Eregalerij* die in augustus zijn onthuld.

Bijdragen van Particulieren

Vrienden

Ons museum kent een trouwe club van Vrienden, liefhebbers van fotografie. Velen zijn al jarenlang aan het museum verbonden. Voor deze betrokken mensen organiseren wij speciale ontvangsten, ze worden op de hoogte gehouden via nieuwsbrieven en Vrienden worden uitgenodigd voor openingen.

Voor 2025 wordt een campagne voorbereid Vrienden maken het mee! Deze campagne richt zich op het terughalen, blij maken en werven van Vrienden. In dit bijzondere jaar van onze verhuizing willen we de Vrienden graag intensief betrekken. Natuurlijk krijgen Vrienden een speciaal welkom bij de opening in Santos.

Ambassadeurs

De Kring van Ambassadeurs is de plek waar het Rotterdamse bedrijfsleven elkaar graag treft; leveranciers en betrokkenen, liefhebbers van fotografie, genieten jaarlijks van het feestelijke Ambassadors Diner. Ook de jaarlijkse VIP-ontvangst bij Paris Photo is een absolute trekker. Met voorrang genieten van alle openingen en events is voor hen vanzelfsprekend. Ook u bent welkom bij deze Kring.

Ambassadeursdiner © Nederlands Fotomuseum

Collectors Council

Enkele betrokken particulieren vormen samen de Collectors Council. Deze selecte groep schenkt jaarlijks een fors bedrag aan het museum. In ruil daarvoor worden zij intensief betrokken bij het aankoopbeleid. De bijdragen komen namelijk volledig ten goede aan nieuwe aanwinsten voor de Collectie.

De Collectors Council geniet daarnaast van alle voordelen van de Ambassadeurs. Wij zijn onze Councilleden bijzonder erkentelijk.

Fanclub

Voor mensen die graag bij het museum komen, maar nog aarzelen bij meer betrokkenheid is er natuurlijk ook een fanclub. Zo'n vijftig mensen zijn fan, dat wil zeggen dat je 35 euro op jaarbasis betaalt en daarmee gratis en zo vaak je maar wilt het museum kunt bezoeken.

Nalenschappen en Fondsen op naam

Op dit moment ken het museum drie fondsen op naam:

Fonds Anna Cornelis

Het Fonds Anna Cornelis is opgericht in 1991 en stelt zich ten doel financiële steun te verlenen aan fotografische projecten van culturele aard en met een sociale en documentaire inhoud. Sinds 2020 wordt in principe van elk gehonoreerd en gerealiseerd project, twintig door de fotograaf vervaardigde afdrucken aan het museum geschonken.

J. B. Gijsman Fonds

Het Jan Bernard Gijsman Fonds ondersteunt de ontwikkeling en het aanbod van educatieve programma's aangaande fotografie en visuele beeldcultuur voor een breed publiek. De focus wordt nu gelegd op projecten aangaande visuele geletterdheid, eenvoudigweg te omschrijven als begrijpend kijken. Dit sluit aan bij de ambitie van het Nederlands Fotomuseum fotografie met zoveel mogelijk mensen te delen: nu en in de toekomst, met jong en oud, en juist ook met diegenen die niet vanzelfsprekend naar het museum komen. Fonds in oprichting: Anna Atkins Fonds.

Toelichting op de financiële positie

Het museum presteerde in 2024 beter dan begroot. Dat is een goede prestatie, gezien het feit dat er in 2024 onvoorziene kosten zijn genomen om de huur in Las Palmas voortijdig te beëindigen.

In 2024 kwamen er minder bezoekers dan begroot. De eigen inkomsten zijn daardoor lager, hoewel de fotoverkoop boven verwachting presteerde (plus 18 procent). Door (pro-)actieve fondsenwerving wist het museum meer subsidies te verwerven waardoor de lagere bezoekersinkomsten dan begroot nagenoeg gecompenseerd werden. Dit stelt het museum in staat de Collectie nog altijd goed te beheren en behouden, terwijl het nieuwe gebouw Santos gestalte aanneemt.

Huisvestingskosten bleven in 2024 substantieel, mede door de regeling waarmee de huur in Las Palmas voortijdig beëindigd kan worden. Met deze regeling begint het financiële resultaat zich ten goede te keren – een wending die in

de komende jaren naar verwachting nog duidelijker zichtbaar zal zijn.

Exploitatieresultaat 2024

Het exploitatieresultaat in 2024 is positief ten opzichte van de prognose.

Baten hoger dan de begroting

De baten zijn hoger dan begroot, in lijn met de ontwikkelingen ten opzichte van 2023. De afwijking ten opzichte van de begroting heeft zijn oorzaak onder meer in de toekenning van de Vriendenloterij aan de *Eregalerij*. Verder zijn de begrote bijdragen van OCW en de Gemeente Rotterdam geïndexeerd en hebben private partijen meer bijgedragen dan begroot.

Lasten hoger dan de begroting

De lasten zijn hoger dan de begroting; voornamelijk door huisvestingskosten.

Omdat de baten harder zijn gestegen dan voorzien, worden reserves minder aangesproken dan verwacht.

Risico's voor de toekomst

Het eigen vermogen en de liquiditeit zijn positief. Het weerstandsvermogen kan risico's op korte termijn ondergaan. Er zijn nog risicofactoren zoals de verouderde klimaatinstallatie in Las Palmas waar we tot zomer 2025 gebruik van maken en onvoorziene kosten en leges bij de (ver)bouw van Santos, inflatie en risico's door personele beperkingen. Eventuele tegenvallende bezoekerscijfers kunnen financieel worden opgevangen door het museum. Voor de periode na 2025 vallen de huisvestingslasten in Las Palmas weg; en daarmee een grote kostenpost. Voor de jaren na 2025 worden dan ook positieve financiële resultaten verwacht.

Medewerkers

Het Nederlands Fotomuseum hecht eraan medewerkers en externen naar behoren te betalen en past de Fair Practice Code toe bij de beloning. De uitkomst van de Museum CAO-onderhandelingen betekenden een structurele salarisverhoging: 5 procent per 1 juli 2024 en 3,5 procent per 1 juli 2025.

Huisvesting

Met de gemeente is in 2024 overeenstemming bereikt over het beëindigen van de huur in Las Palmas. De opbrengst en kosten voor die beëindiging zijn verantwoord in de jaarrekening 2024. Hierdoor is de periode van dubbele huisvestingslasten (Santos en Las Palmas tegelijkertijd) beperkt.

Het positieve effect zal al in 2025 merkbaar zijn, met de nieuwe huisvesting in Santos wordt het risico op huurverhoging geëlimineerd. De huisvestingslasten zullen daarom dalen. Hiervoor in de plaats komen wel de kosten van het beheren en onderhouden van een monument. Om deze in kaart te brengen hebben wij eind 2024 het bureau PLANON opdracht gegeven een Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP) op te stellen. De voorlopige conclusies uit dit

onderhoudsplan zijn dat het leeuwendeel van het gebouw in redelijke tot goede conditie is met uitzondering van het voegwerk van de Oost-, Zuid- en Noordgevel. In 2025 wordt hiervoor al geld vrijgemaakt, deels afkomstig uit de Subsidie Instandhouding Monumenten. Een ander gevolg van de nieuwe huisvesting is dat met de toename in oppervlakte een aantal kosten evenredig zal meestijgen. Denk aan energielasten, schoonmaakkosten, et cetera. Hier is in de meerjarenbegroting rekening mee gehouden.

Klimaatinstallatie

De huidige klimaatinstallatie van het depot in Las Palmas is nog steeds een bron van zorg. Gesteld kan worden dat de koelings- en luchtbehandelingsinstallatie van het huidige depot op zijn laatste benen loopt. Gelukkig zal medio 2025 in Santos een nieuw depot betrokken worden met een eigentijdse en beter te monitoren klimaatinstallatie.

Strategie bij tegenvallende inkomsten of extra kosten

Gezien de positieve ontwikkelingen in de afgelopen jaren, zoals de extra structurele bijdrage van ruim 2 miljoen euro van het ministerie van OCW en de extra 250.000 euro van de gemeente Rotterdam sinds 2021, is de financiële positie sterk verbeterd. Daarbij kwam de gift van Droom en Daad midden 2023 voor de aankoop van een eigen gebouw, pakhuis Santos. Nu het einde van de huurperiode van Las Palmas in zicht is, en de periode van dubbele huisvestingslasten aanzienlijk is verkort, lijken de vooruitzichten nog beter dan aan het begin van 2024.

Perspectief korte termijn: 2025

Vanwege de laatste huurlasten in Las Palmas zal het museum naar verwachting in 2025 nog een negatieve exploitatie laten zien. We kunnen dit verwachte negatieve resultaat opvangen met middelen uit onze reserve. In 2026 vervallen de huurlasten in Las Palmas en schrijft het museum naar verwachting weer zwarte cijfers.

Perspectief 2026-2028

Voor de nieuwe cultuurplanperiode 2025-2028 heeft het Nederlands Fotomuseum structurele gelden toegezegd gekregen van ministerie en gemeente. We verwachten dat de opening van pakhuis Santos zal leiden tot hogere bezoekersaantallen en we blijven investeren in de werving van fondsen voor, onder meer, de inrichting en openstelling van het gebouw. Dit zal leiden tot een steeds positiever financieel resultaat.

5. Verkorte jaarrekening 2024 (x € 1.000)

Balans		
Activa	2024	2023
Vaste activa	139	174
Vlottende activa	5.546	5.463
	5.685	5.637

Passiva		
	2024	2023
Eigen vermogen	2.116	2.118
Bestemmingsreserve	100	223
Langlopende schulden	212	204
Kortlopende schulden	3.257	3.092
	5.685	5.637

Exploitatie		
Baten	2024	2023
Opbrengsten	684	1.032
Private bijdragen	1.530	1.381
Overheidsbijdragen	4.844	4.510
	7.058	6.923
Lasten		
Personeel	3.162	3.399
Huisvesting en afschrijvingen	2.112	1.598
Activiteiten	1.909	2.586
	7.183	6.160
Dotatie	-125	-660
Saldo	0	0

Deel 2 Verslag van de Raad van Toezicht

Het Nederlands Fotomuseum bevindt zich op een bijzonder moment in zijn geschiedenis. Wij zijn letterlijk en figuurlijk 'onderweg' – een thema dat momenteel alle facetten van het museum doordringt.

De voorbereidingen voor de verhuizing naar het nieuwe eigen gebouw Santos bepaalden in 2024 een groot deel van de agenda. Deze overgang biedt het museum een unieke kans om zichzelf opnieuw op de kaart te zetten. Wat betekent het Nederlands Fotomuseum in het nationale en internationale landschap van de fotografie? Welke uitstraling wil het museum hebben? Hoe versterken we de identiteit van het Huis van de Fotografie vanuit Santos? Deze vragen staan centraal tijdens deze belangrijke reis.

In tijden van verandering is het des te belangrijker om stil te staan bij de mensen die ons hebben gebracht waar we nu zijn. Graag wil ik Marga Rotteveel bedanken, die in 2024 vanwege het verstrijken van haar tweede en laatste termijn afscheid heeft genomen als lid van onze Raad. Haar scherpe, unieke inzichten en grote persoonlijke betrokkenheid zullen we missen.

Veel dank aan alle medewerkers, vrijwilligers en onze directeur-bestuurder. Onder hoge druk hebben zij in 2024 niet alleen gezorgd voor een gevarieerde, actuele en relevante programmering in het huidige museum, maar is er tegelijk enorm hard gewerkt om de opening in het najaar 2025 op de nieuwe locatie te kunnen realiseren. Deze dubbele taak vraagt om een buitengewone inspanning die niet onopgemerkt is gebleven.

Juist in deze periode van veranderingen vonden wij het als Raad van Toezicht passend om, in samenwerking met de directeur-bestuurder, een cultuurscan te laten uitvoeren. Gezien de omvangrijke verhuizing en een veranderende politieke en financieringscontext, heeft de Raad van Toezicht behoefte aan inzicht in de huidige cultuur binnen het museum om vast te stellen of zij goed is voorbereid en ingericht om met deze verandering om te gaan en succesvol een solide basis te leggen voor haar toekomst. Bovendien is een van de kernpunten van de Governance Code Cultuur (2019) aandacht voor cultuur en gedrag binnen de organisatie. Een periodieke reflectie in de vorm van een cultuurscan kan bijdragen aan dit inzicht.

De resultaten van de cultuurscan zijn eind 2024 opgeleverd en bevestigen het beeld dat er in relatief korte tijd in de voorgaande jaren voor gezorgd is dat er een stabiele (financiële) basis is. Het museum is daarmee klaar om de volgende stap te zetten: naar een organisatie die als geheel en vanuit de kern streeft naar verbeteringen, aanpassingen durft door te voeren in het bestaande en nieuwe ideeën verwelkomt. De Raad van Toezicht heeft er alle vertrouwen in, gezien het reeds getoonde verandervermogen van de organisatie en de energie en intrinsieke motivatie van alle betrokkenen, dat ook deze transitie succesvol zal verlopen.

Onderweg zijn betekent niet alleen fysiek verplaatsen, maar ook groeien, ontwikkelen en nieuwe horizonten verkennen. Met trots kan ik zeggen dat het Nederlands Fotomuseum precies dat doet.

Wanda van Kerkvoorden
Voorzitter Raad van Toezicht

Werkzaamheden en commissies

Dit jaar vergaderde de Raad van Toezicht vier keer regulier. Daarnaast was er een ingelaste strategische sessie met betrekking tot de internationale positionering, betrokkenheid van lokale gemeenschappen en het versterken van de identiteit als Huis van de Fotografie. Geen der leden van de Raad was frequent afwezig.

Regelmatig wordt de Raad van Toezicht door de directeur-bestuurder, ook buiten de reguliere vergaderingen om, geïnformeerd over de gang van zaken in het museum. De Raad bespreekt met de directeur-bestuurder de plannen die het museum ontwikkelt op inhoudelijk en financieel gebied.

De Raad werkt met de onderstaande vaste commissies.

Auditcommissie: Margot Scheltema (Voorzitter) en Shashi Baboeram Panday.

Beide leden van de Auditcommissie hebben een financiële achtergrond. De Auditcommissie vergaderde 4 maal in het jaar, altijd in gezelschap van de directeur-bestuurder en medewerkers van de financiële afdeling. Ook vond begin van het jaar een overleg plaats met de externe accountant Hoek en Blok. De Auditcommissie heeft zich in het bijzonder gericht op de financiële verantwoording van Santos, alsook de meerjarenbegroting voor de komende vier jaar en de bijbehorende subsidieaanvragen.

Werkgeverscommissie: Wanda van Kerkvoorden (voorzitter) en Frits Bergsma

De Werkgeverscommissie heeft in 2024 tweemaal met de PVT gesproken.

Samenstelling en profielen

De Raad van Toezicht van het Nederlands Fotomuseum streeft ernaar minimaal vijf leden te omvatten en maximaal zeven. Thans bestaat de Raad uit zes leden. De leden van de Raad van Toezicht zijn onafhankelijk van het museum en er is geen sprake van (potentieel) tegenstrijdige belangen.

Voorafgaand aan de werving van het nieuwe lid is hier extra aandacht aan besteed en zijn voorwaarden geformuleerd om een tegenstrijdig belang te voorkomen.

In de Raad van Toezicht wordt gestreefd naar een goede mix van sectorspecifieke kennis en algemene kennis: Museale inhoudelijke expertise; Kennis van de (internationale) fotografiesector; Financiële en bedrijfskundige expertise; Juridische expertise en kennis van governance; Kennis van interculturele communicatie.

In 2024 is, in de persoon van Roderick van der Lee, een extra lid aan de Raad van Toezicht toegevoegd. Met zijn achtergrond en persoonlijke netwerk brengt hij een nieuw perspectief in de Raad van Toezicht.

De Raad kent een rooster van aftreden dat enerzijds doorstroming bewerkstelligt en anderzijds de continuïteit van het toezicht waarborgt. De leden van de Raad van Toezicht worden benoemd voor een periode van vier jaar en kunnen maximaal acht jaar aanblijven, ongeacht het aantal benoemingen.

De Raad van Toezicht bestond in 2024 uit:

Voorzitter: Wanda van Kerkvoorden

Profiel: Een ervaren bestuurder en toezichthouder met een scherp oog voor passende governance-verhoudingen. Neemt met een natuurlijk en mensgericht gezag de leiding in de Raad en de vergaderingen en is onafhankelijk en analytisch sterk en weet strategische verbanden te leggen. Zij heeft inzicht in het samenspel met de lokale en nationale overheid en de politiek-bestuurlijke en culturele context waarin het Nederlands Fotomuseum met zijn vele stakeholders opereert. Is sociaal en verbindend naar collega toezichthouders en het bestuur en heeft daarnaast oog voor en onderschrijft de lange termijn koers van het museum.

De voorzitter is zelfreflectief, empathisch en creëert graag ruimte voor het open gesprek. Verder staat zij midden in het maatschappelijk leven en heeft affiniteit met vraagstukken rond diversiteit en inclusie.

Lid: Frits Bergsma

Profiel: Afkomstig uit het bedrijfsleven met affiniteit voor cultuur en kennis van marketing en sales. Kan de directie over deze onderwerpen adviseren met gevoel voor de 'culturele' aspecten van het ondernemen en de dilemma's die dat met zich mee kan brengen. Heeft een visie op de kansen die het cultureel ondernemen biedt.

Lid: Margot Scheltema

Profiel: Een ervaren bestuurder met een groot netwerk in het bedrijfsleven. Stevige financiële achtergrond en kennis en ervaring op het gebied van bedrijfsvoering. Heeft affiniteit met het werkgebied van het Nederlands Fotomuseum en de culturele sector in Nederland. Vervult bij voorkeur enkele andere relevante nevenfuncties en heeft ervaring met toezichthoudende functies in profit- en non-profitorganisaties.

Lid: Shashi Baboeram Panday

Profiel: Sterke financial, werkzaam als CFO in het bedrijfsleven en opgeleid (en werkzaam geweest) als accountant. Ruime bestuurservaring en veel affiniteit met de backoffice kant van organisaties. Wil zich vanuit zijn rol en achtergrond inzetten om te onderzoeken hoe een ander, breder publiek naar het Nederlands Fotomuseum kan worden getrokken.

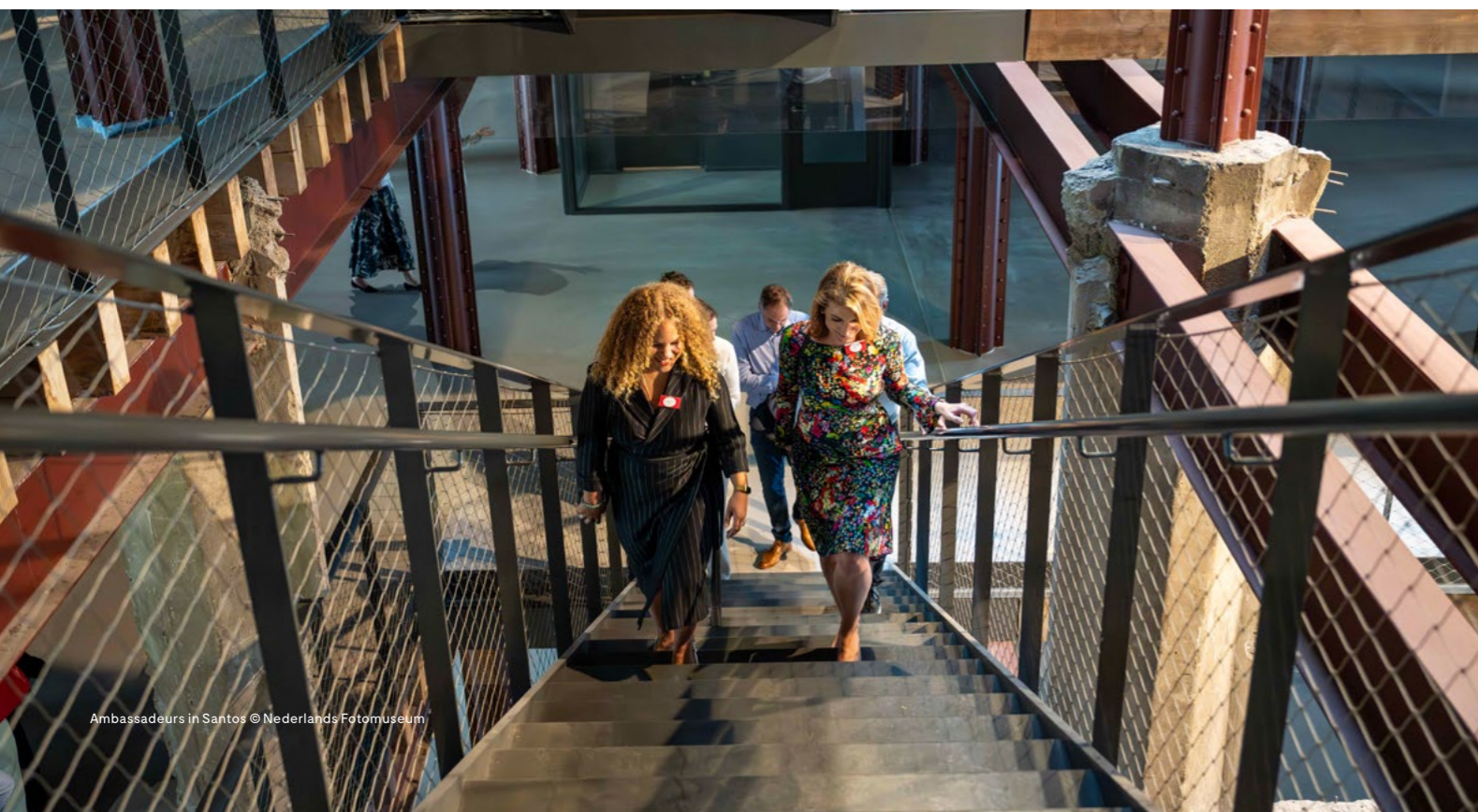
Lid: Stacii Samidin

Profiel: Ervaring als maker in de fotografie/visuele verhalen. Aansluiting op aanvullende, nieuwe netwerken binnen fotografie/visuele kunst/cultuur. In staat om een opbouwende rol te vervullen in het geheel van de Raad van Toezicht, met een nieuwe blik en een ander geluid.

Lid: Roderick van der Lee (vanaf juni 2024)

Profiel: Ervaren bestuurder in de culturele sector.

Werkzaam als uitvoerend directeur van Unseen Photo Fair en is oprichter-directeur van Unbound. Neemt binnen de Raad van Toezicht de rol van fotografeekenner/ beschouwer op zich.

Leden Raad van Toezicht 2023	Functie	Aanvang eerste termijn	Aftreden of aanvang 2e termijn	Af(ge)treden
Wanda van Kerkvoorden	Voorzitter	01-10-2021	01-10-2025	
Frits Bergsma	Lid	07-06-2017	07-06-2021	7-6-2025
Margot Scheltema	Lid	07-09-2018	07-09-2022	7-9-2026
Shashi Baboeram Panday	Lid	23-06-2022	23-06-2026	
Stacii Samidin	Lid	16-03-2023	16-03-2027	
Roderick van der Lee	Lid	01-06-2024	01-06-2028	

(Neven)functies directie en Raad van Toezicht in 2024

Raad van Toezicht

Wanda van Kerkvoorden (voorzitter)

- Partner SOLV Advocaten
- Lid van de Raad van Commissarissen van GGN Mastering Credit
- Voorzitter Raad van Toezicht Heliomare

Frits Bergsma

- Eigenaar Frits Bergsma Marketing & Communicatie advies
- Mede-eigenaar Brinkman & Bergsma Contemporary Art
- Bestuur Stichting Kunstcollectie KPMG
- Adviseur Talentontwikkeling, De Hooge Waerder

Margot Scheltema

- Partner Scheltema Tammenoms
- Commissaris NEDAP
- Voorzitter Oogvereniging Nederland
- Raad bij de Ondernemingskamer
- Raad van Toezicht Veerstichting
- Raad van Toezicht Stichting Open Nederland
- Raad van Toezicht Nederlandse Bachvereniging

Shashi Baboeram Panday

- CFO en lid Raad van Bestuur Talpa Holding/Talpa Network
- Lid Raad van Toezicht en voorzitter auditcommissie ArtEZ, hogeschool voor de kunsten
- Lid medezeggenschapraad OBS De Horizon, Harmelen

Stacii Samidin

- Documentaire film en fotografie maker
- Gallery Stacii Samidin eigenaar

Roderick van der Lee

- Uitvoerend directeur Unseen Photo Fair
- Oprichter-directeur Unbound Foundation
- Voorzitter van de Vereniging Nederlandse Kunstbeurzen

Directie

Birgit Donker (Directeur-bestuurder Nederlands Fotomuseum)

- Lid Werkgroep Kwaliteitsborging Rijksmusea
- Ambassadeur Dress for Success Rotterdam
- Lid bestuur Kunsten 92

Deel 3 Bijlagen

Archieven in beheer 2024

175 archieven in beheer

** nieuwe fotografen in de collectie *aanvullingen op archieven of col- lectievorming rondom fotograaf

Freek Aal (1923–2004)
ABC Press (1945–1955)
Oscar van Alphen (Cees
Nieuwenhuizen) (1923–2010)
G. Azings Venema (1869–1936)
Heinz Baudert (1915–2003)
Katharina Eleonore Behrend
(1888–1973)
Herbert Behrens (1931–2019)
Kors van Bennekom (1933–2016)
Lood van Bennekom (1905–1978)
Nol Binsbergen (1908–1945)
Diana Blok (1952) / Marlo Broekmans
(1953)
Adriaan (1875–1940) en Dick Boer
(1906–1986)
Hans de Boer (1927–1989)
Jan den Boestert (1910–1992)
Jo Bokma (1913–2008)
Peter van Bolhuis (1952–2005)
Fons Brasser (1944)
Charles Breijer (1914–2011)
Norbert Buchsbaum (1925–1998)
Adolphe Burdet (1860–1940) *
Bert Buurman (1915–1998)
Capi-Lux Alblas (1980–1998)
Paul Citroen (1896–1983)
Martien Coppens (1908–1986)
Violette Cornelius (1919–1998)
Frans de la Cousine (1945–1998)
Bob van Dam / Combipress
(1928–2002)
Ger Dekkers (1929–2020)
Collectie Jan van Dijk (1944–2016)
A. J. A. A. Dingjan (1893–1966)
A. J. Dingjan (1927–1985)
Marianne Dommissie (1927–2014)
Cobie Douma (1914–2001)
Miek Douw (1915–2003)
Adriaan Dronkert (1914–2002)
Bernard Eilers (1878–1951)
Wally Elenbaas (1912–2008)
Ed van der Elsen (1925–1990)
Mattheus Engel (1940)
John Fernhout (1913–1987)
Foton / Ton den Haan (1937)
Piet Frederiks (1926–2006)
Adriaan Friesendorp (1875–1936)
Galerie Fotomania
Cor Geljon (1928–2005)
Chas Gerretsen (1943) *

Cok de Graaff (1904–1988)
Julius Guggenheimer (1885–1943)
Haagsche Fotokring (HFK) (1938–2008)
Bert Haanstra (1916–1997)
Kees Hana (1910–1975)
J. J. Hansma (1887–1971)
Paul Hartland (1910–1991)
Robert de Hartogh (1942–2022) *
Jacqueline Hassink (1966–2018)
Fred Hazelhoff (1925–2002)
W. F. van Heemskerck Düker
(1910–1988)
Dop Heijns (1918–1995)
Jacob Heimans (1889–1978)
Fons Hellebrekers (1901–1994)
Dirk de Herder (1914–2003)
Lex de Herder (1927–2000)
J. J. C. (Jacob) van der Hoeven
(1872–1967)
Henk van der Horst (1912–1942)
Bertha van der Horst-Dikker
(1907–1991)
Leo Hübscher (1903–1992)
Menno Huizinga (1907–1947)
Peter Hunter (1913–2006)
Nico Jesse (1911–1976)
Eddy de Jongh (1920–2002)
Cees N. Jongkind (1924–2013)
Paul Julien (1901–2001) *
Jan Kamman (1898–1983)
Ata Kandó (1913–2017)
Jan Kann (1908–1965)
Hans Katan (1924–2006)
Johan van der Keuken (1938–2001) *
Jan van Keulen (1913–1994)
D. de Kijzer (1849–1930) en J. M. R. A. de
Kijzer (1891–1974)
G. Kiljan (1891–1968)
Aart Klein (1909–2001)
Wiebe Klijnsmas (1919–1991)
F. P. J. Kooijmans (1907–1997)
Ary W. G. Koppejan (1919–2013)
Boris Kowadlo (1911–1959)
Helena van der Kraan (1940–2020)
Gregor Krause (1883–1959)
Esther Kroon (1966–1992) *
Dolf Kruger (1923–2015)
Egbert Kunst (1921–1998)
J. C. Ladiges (1913–1987)
Frits Lamberts (1920–2007)
W. F. Leijns (1884–1966)
Cornelis (1889–1962) en Peter de
Leijser (1920–2005)
Koen Lenarts (1926–2009)
Manuel van Loggem (1916–1998)
Lucebert (1924–1994)
Jan van Maanen (1913–1979)
Willem van Malsen (1893–1985)
J. R. Mandos (1924)

Werner Mantz (1901–1983)
Frits Marmelstein (1870–1957)
Peter Martens (1937–1992) *
Wies Meertens (1915–1991)
Victor Meeussen (1911–1986)
Marius Meijboom (1911–1998)
Vincent Mentzel (1945)
Cees van der Meulen (1921–1990)
Corrie Meyer-Kattenburg (1910–1995)
Toon Michiels (1950–2015)
Kees Molkenboer (1907–1987)
M. M. de Monchy (1870–1963)
Wim de Mooij van Wieringen
(1915–1999)
Egbert Munks (Herrie van Borssum
Waalkes) (1932–1994)
Nico Naeff (1918–1988)
Wim Noordhoek (1916–1995)
F. J. Nusink (1881–1967)
Evert van Ojen (1886–1964)
Jaap d'Oliveira (1908–1978)
Cas Oorthuys (1908–1975)
Cas van Os (1907–1989)
Leen van Oudgaarden (1904–1960)
Hans Pelgrom (1939–1980)
Nol Pepermans (1920–2007)
Job van de Peppel (1892–1968)
Hajo Piebenga (1942–2014)
Hans Poley (1924–2003)
Leo P. Polhuis (1928–1991)
Eddy Posthuma de Boer (1931)
J. E. Rombouts (1844–1913)
Bas Roodnat (1930–2004)
Frits J. Rotgans (1912–1978)
Sanne Sannes (1937–1967)
Jan Schiet (1921–1964)
Paul Schuitema (1897–1973)
Hans Sibbelee (1915–2003)
Hans Spies (1905–1973)
Alfred van Sprang (1917–1960)
Paul Louis Steenhuizen (1870–1940)
Wim K. Steffen (1907–1998)
Jan Pieter Strijbos (1891–1983)
Willem Suermondt (1885–1952)
Richard Tepe (1864–1952) *
Pieter Gerbrand van Tienhoven
(1875–1953)
Ellen Thorbecke (1902–1973)
Maria Toby (1936–1984)
Henk Tromp (1926–2000)
Hugo Tutein Nolthenius (1863–1944)
Jan Rudolph Tutein Nolthenius
(1857–1941)
Uitgeverij 010, Originele afdrukken (en
reprodia's) behorende bij de serie:
Monografieën van Nederlandse archi-
tecten (1989–1998)
Pieter Vandermeer (1940)
Gerda van der Veen (1936–2006)

Louise van der Veen (1909–1997)
Olof Veltman (1925–1978)
Claar Verdenius-Pronk (1915–1996)
Johannes Vijverberg (1880–1965)
Carel de Vogel (1922–2005)
Mieke Van de Voort (1972–2011)
Puck Voûte (1911–2003)
Jan Vrijhof (1907–1986)
Sam Waagenaar (1908–1997)
Familie Van der Wal–Strengtholt
(1947–1969)
Hannes Wallrafen (1951)
Wereldcollectie (19e–20e eeuw)
Hein Wertheimer (1913–1997)
Koen Wessing (1942–2011)
Tjeerdo Wieberdink (1887–1980)
Lies Wiegman (1927–2011)
Ed van Wijk (1917–1992)
C. J. W. Wijnaendts (1898–1987)
Collectie Jan Wingender (1934)
Meinard Woldringh (1915–1968)
Hans Wolf (1909–1992)
Steeff Zoetmulder (1911–2004) *
Piet Zwart (1885–1977)

En verder werk van onder anderen:

Anonieme Zuid-Afrikaanse straatfo-
tografen (amateur en professioneel)
Hans Aarsman (1951)
Laurence Aëgerter (1972)
Theo Baart (1957)
Céline van Balen (1965–2023) *
Jan Banning (1954) **
Marwan Bassiouni (1985)
W. J. Beekman (1893–1976)
Annette Behrens (1979)
Wout Berger (1941)
Henri Berssenbrugge (1873–1959)
Gré Bergsma (1925)
Korrie Besems (1961)
Carel Blazer (1911–1980)
Sara Blokland (1969)
Henze Boekhout (1947)
Pieter Boersma (1945)
Paul Bogaers (1961)
André Bogaerts (1955–2022) **
Hans Bol (1957)
Cynthia Boll (1972)
Kim Boske (1978)
Familie Le Bret–de Bosson (ca.
1900–1950)
Koos Breukel (1962)
Rutger ten Broeke (1944)
Michal Butink (1975)
Sarah Carlier (1981)
Nicole Carstens (1958–2001)
Anton Corbijn (1955)
Fonds Anna Cornelis (Bob Negryn,

Alex Kemman, Guus Rijven)
Jan Dietvorst (1953)
Ad van Denderen (1943)
Zeno Deurvorst (1895–1944)
Willem Diepraam (1944)
Rineke Dijkstra (1957)
Leo Divendal (1947)
Charlotte Dumas (1977)
Adrienne van Eekelen (1963)
Hans Eijkelboom (1949)
Esther Elenbaas–de Hartog
(1905–1998)
Wendy Ewald (1951)
J. P. Felix (1917–2007)
Zachary Formwalt (1979)
Jan M. J. J. Gadiot (1911–1990)
Anne Geene (1983)
Julian Germain (1962) **
Hans Gremmen (1976)
Arno Hammacher (1927)
Toos Hasekamp (toegeschreven aan,
1915)
Risk Hazekamp (1972)
Fotobureau Het Zuiden (1936–1947)
Carel van Hees (1954) *
Maria Hille (1827–1893)
Teun Hocks (1947–2022)
Corine Hörmann (1968)
Paul Huf (1924–2002)
Wil van Iersel (1965)
Cor Jaring (1936–2013)
Casparinus Jenezon (1872–1950)
Marie–José Jongerius (1971)
Dolph Kessler (1950)
Geert van Kesteren (1966)
Mark Klett (1952)
Gert Jan Kocken (1971)
Michael de Kooter (1979)
Jan Koster (1959) **
Sjoerd Knibbeler (1981) / Rob Wetzer
(1981)
Luuk Kramer (1958)
Susanne Kriemann (1972)
Anouk Kruithof (1981)
Ine Lamers (1954)
Frans Lanting (1951)
Dana Lixenberg (1964)
Anaïs Lopez (1981)
Ruben Lundgren (1983)
Bertien van Manen (1935–2024) *
Sanja Marušić (1991)
Masha Matijević (1981)
Ilja Meefout (1979)
Dorothee Meyer (1973)
Hans van der Meer (1955)
Lamia Naji (1966)
Joep Neefjes (1949) / Loodwicks Press
Images

Paul de Nooijer (1943)
Erwin Olaf (1959–2023)
Paulien Oltheten (1982)
Jaya Pelupessy (1989)
Willem Popelier (1982)
Sem Presser (1917–1986)
Carl Rensing (1826–1898)
Tony van Renterghem (1919–2009)
Lon Robbé (1946)
Imre Rona (1902–1974)
Frank van der Salm (1964)
Erich Salomon (1886–1944)
Don Sars (1975)
Viviane Sassen (1972)
Joachim Schmid (1955)
Frederik Willem Schmidt (1889–1972)
Paul Seawright (1965)
Steenbergen Stichting (Eline
Benjaminsen, Marcel Borsten, Linda–
Maria Birbeck, Hanneke Franssen,
Esther Hovers, Hannah Horsch, Mark
Vincent Houston, Thijs Koelink,
Christian van der Kooij, Kim Krijnen,
Yvonne Lacet, Raoul de Lange, Ola
Lanko, Viktor Naumovski, Jaya
Pelupessy, Jaap Scheeren, Thomas
Schlijper, Daniël Siegersma, Petra
Stavast, Andrea Stultiens)
Bart Sorgedragter (1959)
Martine Stig (1972) / Vanessa van Dam
(1971)
Andrea Stultiens (1974) *
Siebe Swart (1957)
Michel Szulc–Krzyzanowski (1949)
Rein Jelle Terpstra (1960)
Onderzoeksarchief Mirelle Thijsen
(1960)
Dustin Thierry (1985)
Elisabeth Tonnard (1973)
Dolf Toussaint (1924–2017)
Gilleam Trapenberg (1991)
Bert Verhoeff (1949)
Roy Villevoeye (1960)
Simon de Waard (1905–1986)
Cor van Weele (1918–1989)
Hans Werlemann (1948)
Hans Wilschut (1966)
Henk Wildschut (1967)
Çiğdem Yüksel (1989) **

en diverse professionele en amateur-
fotografen *

Schatkamer van de Eregalerij

De schatkamer in de *Eregalerij* toonde ieder kwartaal andere originele stukken uit de eigen Collectie of van verschillende bruikleengevers. Afgelopen jaar werden vier afdrucken van Rineke Dijkstra uit de collectie van Museum Boijmans van Beuningen getoond en verschillende objecten uit de collectie, waaronder originele glasnegatieven.

Overzicht bruiklenen

In 2024 zijn er geen objecten in bruikleen gegeven

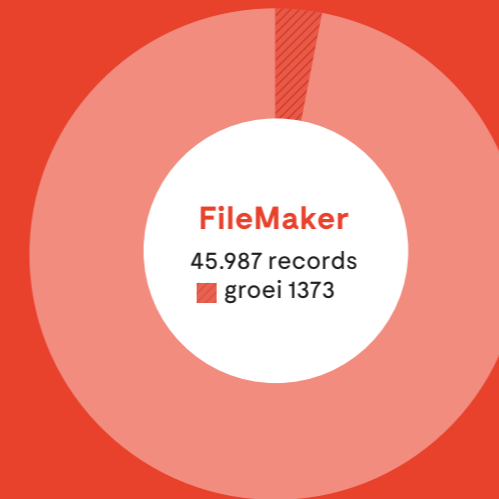
Overzicht cijfers bibliotheek

Er zijn in 2024 ruim 400 nieuwe boektitels toegevoegd waardoor het totaal nu op 26.402 is komen te liggen.

Rondleiding van Çiğdem Yüksel © Fatih Sevinç

Aantallen 2024

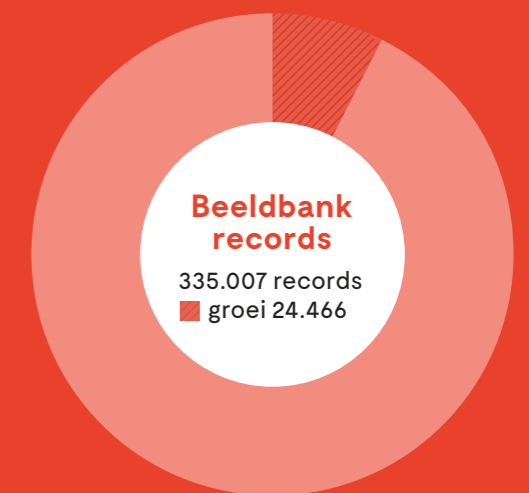
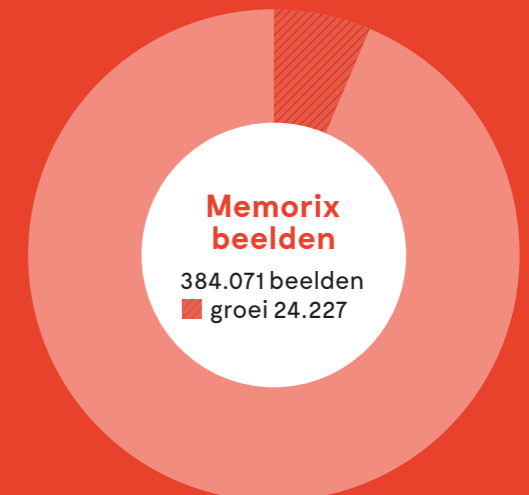
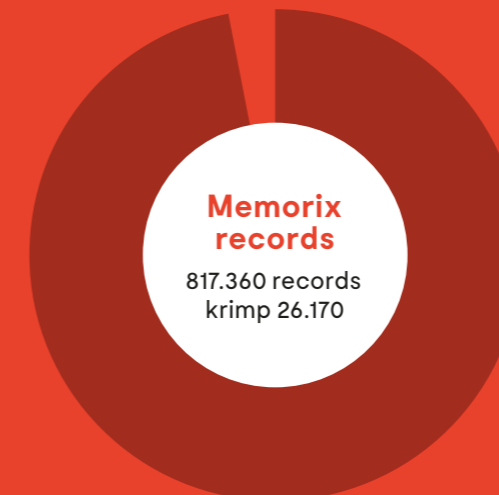

Collectiegrootte
(volgens FM rapportage tool):
6.335.855

Referentie (actuele rapportage FM totaal):
8.275.554

Aantal objecten verworven in 2024:
1.152

Overzicht cijfers bibliotheek
Er zijn in 2024 ruim 400 nieuwe boektitels toegevoegd waardoor het totaal nu op 26.402 is komen te liggen.

Colofon

Samenstelling en redactie: Handan Aydin, Martijn van den Broek, Farahnaz Cecilia, Birgit Donker, Loes van Harreveld, Cobie Hijma, Kieu Nga Hoang, Walter Ligthart, Eelco Loode, Ditte Ooms, Carolien Provaas, Guinevere Ras, Simone Ruygrok, Milene Trindade, Martin van der Vat, Lotje van Veersen, Stefanie de Vries, Mario van den Winkel, Grace Wong-Si-Kwie, Joanne van der Woude

Beeldredactie:
Fatih Sevinç

Ontwerp
LMNOP

Druk
Tuijtel

Oplage
300

Omslag beelden:

- Santos © Studio Hans Wilschut
- Opening Je moest Eens Weten van Çiğdem Yüksel © Nederlands Fotomuseum
- Zomeravond © Fatih Sevinç
- Opening Je moest Eens Weten van Çiğdem Yüksel © Maarten Nauw

het **Wertheimer**
Cultuurfonds Stichting

stichting
droom en daad

VRIENDENLOTERIJ
- SINDS 1989 -
WIN MEER, BELEEF MEER

FONDS 21

Fotomuseum
Collectors
Council

Canon

